

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jan Koprnický

**Monistická organizační struktura české akciové
společnosti po rekodifikaci soukromého práva**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Stanislava Štejná, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování: červen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo obdobného titulu.

V Praze dne: _____ Podpis: _____

Poděkování

Srdce děkuji prof. JUDr. Stanislavu Štěpáně, CSc. za cenné rady, velkou trpělivost a ochotu pomoci s vypracováním mé diplomové práce.

Jan Koprnický

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Správa akciových společností.....	7
2.1	Obecné o dobré správě akciových společností.....	7
2.2	Stručný pohled do anglického práva obchodních společností.....	14
3	Typologie orgánů české akciové společnosti.....	18
3.1	Výchozí problém	19
3.2	Stručné vymezení orgánů akciové společnosti podle jejich působnosti.....	20
3.2.1	Pro odlišovat vnější a vnitřní působnost	21
3.2.2	Statutární orgán.....	22
3.2.3	Výkonný orgán	25
3.2.4	Orgán s tzv. zbytkovou působností.....	26
3.2.5	Kontrolní orgán.....	27
3.2.6	Nejvyšší orgán	28
3.3	Poznámky závěrem.....	29
4	Monistický systém v zákoně o obchodních korporacích.....	30
4.1	Úvod	30
4.1.1	Stav před rekodifikací.....	30
4.1.2	Rekodifikace soukromého práva s ohledem na implementaci monistického systému.....	31
4.2	Zákonná úprava monistického systému a užitá legislativní technika.....	33
4.2.1	Základní právní rámec	33
4.2.2	Vymezení monistického systému	34
4.3	Volba mezi systémy	38
4.3.1	Je nutný opt-in?.....	38
4.4	Správní rada.....	39
4.4.1	Povaha správní rady.....	39
4.4.2	Volba a odvolání členů správní rady	42
4.4.3	Složení správní rady.....	44
4.4.4	Postavení členů správní rady	45
4.5	Předseda správní rady.....	45
4.5.1	Kontrolní funkce	46
4.5.2	Předseda správní rady jako statutární představitel	48

4.6	Statutární editel	49
4.6.1	Povaha statutárního editela.....	49
4.6.2	Volba a odvolání statutárního editela	50
4.6.3	Více statutárních editel	53
4.6.4	Možnost unipersonální akciové společnosti	54
4.7	Vymezení působnosti správní rady a statutárního editela v monisticky spravované akciové společnosti	55
4.7.1	Jádro problému	56
4.7.2	Všeobecné zastupitelství oprávnění.....	58
4.7.3	Obchodní vedení	61
4.7.4	Další rovina tzv. zbytkové působnosti	65
4.7.5	Jak je tomu s ustanoveními, která nehovoří o působnosti?.....	68
4.8	Shrnutí kapitoly	69
5	Závěr	72
	Seznam literatury	74
	Seznam zkratk	79
	Abstrakt	80
	Abstract	82
	Název diplomové práce v anglickém jazyce.....	84
	Seznam klíčových slov.....	84
	List of key words.....	84

1 Úvod

Rekodifikace soukromého práva v České republice¹ přinesla do tuzemského práva obchodních společností nový prvek v podobě monistického systému vnitřní struktury orgánů akciové společnosti. Jedná se o institut v oblasti mezinárodní nauky správy akciových společností hojně diskutovaný s tradicí zejména v zemích s angloamerickou právní kulturou. Vyskytuje se však i v právních řádech zemí kontinentální Evropy, kde má dlouhé a tradiční postavení v právu francouzském.

Bez větší nadsázky lze říci, že z pohledu tuzemského práva se jedná o prvek cizorodý, nebo české právo s ním doposud extenzivně nepracovalo a ani pracovat nemuselo. Česká právní doktrína se uplynulých skoro dvacet pět let v nově poznávání a zdokonalování pravidel dualistického systému správy akciových společností, jenž má hlubokou tradici zejména v německé úpravě, která je v této otázce často stavěna do pozice světového standardu (či prototypu).

Prvotní otázkou, kterou bylo možná dobré si klást na počátku rekodifikačních prací, je, zdali bylo vůbec nutné zavádět možnost volby mezi dualistickým a monistickým systémem správy pro národní akciovou společnost. Nevystačili bychom si a nedosáhli lepší efektivity, kdybychom se zaměřili na precizování a případné zjednodušení pravidel dualistického systému, na který je naše podnikatelské a právní prostředí zvyklé? Pohledem dnešní zkušenosti lze vyslovit domněnku, že by to možná lepší bylo.

Možným důvodem, proč se i zákon o obchodních korporacích vydal cestou implementace monistického systému pro národní akciové společnosti, je trend vyskytující se i v jiných evropských jurisdikcích, které také zavádí možnost volby mezi jednotlivými systémy. Situace na evropské trhu práva obchodních společností vypadala v té době tak, že v každé jurisdikci byl přítomen pouze jediný z obou možných modelů správy. V Anglii a Francii jím byl tradiční model monistický, v Německu, Nizozemsku i v České republice naopak systém dualistický. V posledních desetiletích se začala na odborné úrovni vést diskuze o takzvaném sbližování trendů v oblasti správy obchodních

¹ Rekodifikace vstoupila v život 1. ledna 2014 s nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (citován jako „OZ“) a zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (citován jako „ZOK“).

spole ností (*Convergence of corporate governance*)², která staví na otázkách, zdali je jeden z modelů správy lepší a efektivnější než druhý a zdali lze do budoucna očekávat jediného vítěze, který získá dominantní postavení na globální úrovni.

Zákonodárci, zejména inspirováni uvedenými myšlenkami, dospěli k představení, že nejlepším způsobem, jak zjistit odpověď na uvedenou otázku, bude nechat rozhodnout trh. Podmínkou trhu je ale možnost volby, kterou mohou připadní „kupující“ vyjádřit své preference. A tak bylo nezbytné jim tuto možnost poskytnout. Na národních úrovních se vedle tradičních modelů správy, které stavěly na dlouhém historickém vývoji spojeném s právním a hospodářským prostředím, začaly objevovat modely doposud nevídané a v daném prostředí neznámé. Pro tyto věci autoři začali užívat přívlastek *alternativní*, nebo předstávají určitou alternativu k tradičnímu systému. Odrazem této tendence v českém právu je právě nový zákon o obchodních korporacích, který vedle u nás tradičního modelu dualistického zavádí model alternativní, monistický.

Jak už tomu ale bývá s implantáty právních institutů, je takřka nemožné je přenést z jednoho právního řádu do druhého, aniž by se na nich neprojevil modifikace podmíněné specifiky hostitelského právního řádu. Hovoříme-li tedy o dualistickém systému německém či českém, musíme mít na paměti, že se v nich v kterých podstatných detailech liší. Stejně tak není možné klást rovnítko mezi monistický systém anglický, francouzský či italský. Co nám tedy zbývá, je základní filosofie, východisko, z něhož obkategorie systému správy akciových společností vychází, a základní sada ekonomických problémů, které se s akciovými společnostmi, korporacemi a správou cizího majetku nutně pojí a se kterými se každý právní řád musí vypořádat. Komparativní studium správy akciových společností nám tak poskytuje onen *trh idejí*, slovy J. Didié a V. Pihery³, ze kterého lze čerpat inspiraci pro řešení jednotlivých problémů konkrétního právního řádu.

² COFFEE, John. 1999. The Future as History: The Prospects for Global Convergence in Corporate Governance and its Implications. *Social Science Research Network* [online]. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=142833>

³ DIDIÉ, Jan a VLASTIMIL PIHERA. K teoretické koncepci kapitálových obchodních společností. In: LASÁK, Jan (ed.) a BOHUMIL HAVEL (ed.). *Kompendium korporativního práva*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2011, s. 3 - 9. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-018-8.

S monistickým systémem v zákon . 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) se jich pojí celá řada.⁴

TVRČI zákona zvolili pro implementaci monistického systému pro národní akciové společnosti metodu, která ho velmi úzce provazuje se systémem dualistickým, nebo na povinně zřízenou správní radu a statutárního ředitele v monistickém systému se mají užít ustanovení o dozorčí radě, respektive představenstvu ze systému dualistického. Vzhledem k velmi rozdílné filozofii plynoucí z historických kořenů obou modelů správy akciové společnosti se nejedná o vhodný způsob, protože zákonitě musí docházet k potlačení některých klíčových prvků. Tím trpí právě alternativní monistický systém, jehož zvláštní úprava je obsažena v pouhých osmi paragrafech o celkem dvaceti odstavcích, v nichž není poskytnuta dostatečná míra detailu pro jeho komplexní zakotvení s ohledem na jeho specifika.

Další závažný problém představuje velmi netradiční rozložení působnosti mezi orgány zřízené v monistickém systému, které není příliš konsistentní s tuzemskou právní naukou a chápáním funkcí jednotlivých typů orgánů, jak se tu dlouhá léta pracně budovalo. To vede k závažnému narušení některých tradičních institutů českého korporátního práva, které se současným provedením monistického systému nejdou příliš dobře dohromady. Nedokonale implantovaný alternativní model správy akciových společností tak působí jako cizorodý prvek, jenž se s hostitelským tuzemským právním řádem sžívá velmi těžce.

Předestavenou problematikou se tuzemská odborná literatura zabývá povrchně a velmi často jde pouze po povrchu problému.⁵ Bezsporně nejhodnotnějším příspěvkem do diskuze je dvoudílný článek profesora Jana Dříbala a doktora Jana Lasáka *Monistický*

⁴ O problematice dotčené úpravy samo o sobě svědčí vyjádření autora zákona o obchodních korporacích Bohumila Havla, který při příležitosti nabytí účinnosti nové právní úpravy v prosinci 2013 na dotaz, kterou část zákona by změnil, pokud by ještě mohl, uvedl právě monistický systém správy akciových společností. [cit. 2015-06-05] Dostupné online z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61485610-bohumil-havel-zapadni-investory-nova-pravidla-neodradi-naopak>

⁵ DVOŘÁK, Tomáš. Monistický systém vnitřní struktury akciové společnosti. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33 - 46. ISBN 978-80-7478-654-9.; BODLÁK, František. Monistický systém v České republice a Itálii. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 47 - 58. ISBN 978-80-7478-654-9.; MALÝ, Milan. Úloha správní rady v systému správy společností. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 59 - 66. ISBN 978-80-7478-654-9.

system řízení akciové společnosti: výkladové otázky,⁶ který byl druhým jmenovaným rozpracován v navazující komentářové literatuře.⁷ Tato diplomová práce byla silně ovlivněna jejich inspirativními myšlenkami. To by ale samo o sobě nestačilo, protože pro vlastní práci a podloženou argumentaci je nejprve nutné pochopit a které základní koncepty promítající se do monistického systému správy. Za tím účelem jsem nahlédl do úpravy anglické, která je jednoznačnou preferencí monistického systému světově proslulá. Průvodcem mi byla autoritativní učebnice anglického práva obchodních společností *Principles of Modern Company Law*.⁸

Jelikož je ale debata kolem zkoumané úpravy stále živá, navštívil jsem i několik konferencí a vzdělávacích seminářů pro odbornou právní veřejnost.⁹ Na nich jsem se mohl účastnit podnětných diskuzí, ze kterých mimo jiné vyplynulo, že ne všechny publikované závěry stále považují i v aktuálních názorech jejich autorů. Vzhledem k velkému rozpětí možného výkladu není za současného stavu jednoduché řízení definitivní a jasné závěry.

Hlavní přínos práce tak vidím především v obohacení diskuze o některých aspektech povahy povinných orgánů kapitálových obchodních společností. Motivací mi k tomu bylo nezvyklé zákonné rozložení působnosti mezi jednotlivé orgány v monistickém systému, v němž totiž řízení společnosti vcelku převažuje u statutárních orgánů, kterým je statutární ředitel, ale naopak ve správních radách. Tudíž se domnívám, že není vhodné ani v naší správě dlat mezi jednotlivými orgány obou systémů přímou paralelu, a to i navzdory textaci základního ustanovení § 356 ZOK o orgánech monistického systému, které k takovému chápání navádí.

⁶ DÍDI, Jan a Jan LASÁK. Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (1. část). *Obchodní právní revue*. 2013(3). ISSN 1803-6554.; DÍDI, Jan a Jan LASÁK. Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (2. část). *Obchodní právní revue*. 2013, 2013(4). ISSN 1803-6554.

⁷ LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ÁP a Tomáš DOLEŽIL a kol. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 2814 s. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-537-5, str. 2150 – 2187.

⁸ DAVIES, Paul L. a Sarah WORTHINGTON. *Principles of Modern Company Law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell, 2012. ISBN 978-041-4022-720.

⁹ Zejména přínosným byl seminář *Vybrané otázky akciové společnosti po rekodifikaci* vedený profesorem Janem Dídím a doktorem Petrem Šukem, který se konal 14. dubna 2015 v Praze pod záštitou agentury Bova (www.bovapolygon.cz), (dále odkazováno jako Seminář Bova ze dne 14. dubna 2015).

2 Správa akciových společností

2.1 Obecně o dobré správě akciových společností

„[...]jelikož členové správních rad [akciových] společností spravují peníze cizích lidí, spíše než vlastní, nelze očekávat, že tak budou činit se stejnou úzkostlivou bedlivostí, s jakou společníci v soukromém sdružení zpravidla spravují své vlastní prostředky. [...]JP i správci záležitostí takové společnosti proto vždy musí (tu více, tu méně) pečlivě vládnout nedbalostí a rozvahou.“

Adam Smith, 1776¹⁰

Akciové společnosti mají velmi bohatou a rozmanitou historii, která formovala naše chápání tohoto fenoménu po mnoho staletí. S určitou mírou nadsázky lze říci, že jejich kolébkou je dnešní Velká Británie, kde se první zárodkové formy akciových společností začaly objevovat již v 16. století v souvislosti s kapitálově náročnějšími zámořskými expedicemi.¹¹ Většina pramenů, které jsem měl možnost studovat, se při hledání prvopočátků tohoto ekonomického a právního fenoménu obrací právě k této ostrovní zemi.¹² Důležitost akciových společností (a obecně obdobných forem podnikání prostřednictvím právnických osob) dosahuje v oblastech, v kterých akademici takového rozměru, že tomuto „vynálezu“ západní společnosti přičítají zásluhu na jejím bezprecedentním růstu ve srovnání s kdysi hospodářsky obdobe silným blízkým východem, tedy se zeměmi, kde převládá islámská kultura.¹³ Cílem této práce však není

¹⁰ SMITH, A. *The Wealth of Nations*, 1776, Cannan Edition, Modern Library New York, 1937, str. 700, citováno z RICHTER, Tomáš. *Kuponová privatizace a její vlivy na správu a financování českých akciových společností*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2005, 132 s. ISBN 80-246-1012-4. str. 30.

¹¹ Ostatní vývoj v navazujících stoletích byl v Anglii a Americe charakteristický spojením formy akciové společnosti s uskutečňováním náročnějších a riskantních podnikatelských zájmů při budování infrastruktury, jako byla železniční doprava, těžba nerostných surovin, zámořský obchod i budování energetických sítí, které vyžadovaly koncentraci obrovského množství kapitálu.

¹² český např. BORKOVEC, Aleš. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, 232 s. ISBN 978-80-7502-019-2, str. 15 a násled.; Z anglicky psané literatury MICKLETHWAIT, John a Adrian WOOLDRIDGE. *The Company: A Short History of a Revolutionary Idea*. New York: Modern Library, 2003. Kindle edition. ASIN: B004SOVAL2; nebo SKEEL, David. *Icarus in the boardroom: The Fundamental Flaws in Corporate America and Where They Came from*. New York: Oxford University Press, 2005. Kindle edition. ASIN: B000V7RVLI

¹³ KURAN, Timur. *The Islamic Commercial Crisis: Institutional Roots of Economic Underdevelopment in the Middle East* [online]. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=276377

poskytnout by krátký exkurz do rozmanitého vývoje akciových společností, ale je dobré poznamenat, že alespoň jeho základní pohled poskytne potenciálním zájemcům o studium práva akciových společností významnou výhodu pro chápání jednotlivých konceptů, které je bezprostředně formují. Pokud se totiž podíváme na akciové společnosti a právnické osoby jako takové pouze z dnešní perspektivy a jejich jednotlivé atributy budeme brát za dané, máme k dispozici velice zúžený rozsah poznání, kterým lze na akciové společnosti nahlížet, nebo zdaleka ne všechny jejich vlastnosti je charakterizovaly od jejich počátků.

Akciová společnost je složitý organicky fungující celek sdružující hospodářské zájmy a aktivity velkého množství osob, kterému právní řád propůjčuje právní osobnost a nakládá tak s ním jako se samostatným subjektem práva odlišným od osob, které ho spolutvoří. Z povahy samostatné právní osobnosti bezprostředně vychází další atribut, jímž je majetková samostatnost. Akciová společnost je z povahy své právní subjektivity schopna být nositelem práv a povinností, tedy i práva vlastnického. Může tak sama vlastnit majetek, který do ní v počátku vnesou sami akcionáři a který následně spravuje a rozšiřuje vlastní činností. Majetková sféra společnosti a jejích společníků/akcionářů je tak striktně oddělena. Zahraniční literatura tento znak považuje za výhodu při získávání peněz od externích investorů (tj. věřitelů), vedoucí k upravení formy podnikání skrze právnickou osobu, před formami podnikání, také spočívající ve sdružení osob, ale jímž není vlastní samostatná právní subjektivita a oddělenost majetku společníků od společnosti (např. institut *partnership* z anglického práva).¹⁴

S majetkovou samostatností se pojí další atribut, který dnes u kapitálových obchodních společností považujeme takřka za automatickou vlastnost. Tím je omezené ručení společníků za dluhy společnosti (*limited liability*). Akciová společnost se účastní hospodářského života vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. K tomu jí slouží majetek, který do ní vnesli jako prvotní investici její společníci výměnou za podíl na společnosti reprezentovaný v případě akciové společnosti akciemi. Společnost tak

¹⁴ KRAAKMAN, Reinier, John ARMOUR, Paul DAVIES, Luca ENRIQUES, Henry HANSMANN, Gerard HERTING, Klaus HOPT, Hideki KANDA a Edward ROCK. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-956584-9. str. 7.; nebo HANSMANN, Henry a KRAAKMAN. *The Essential Role of Organizational Law*, kde je uvedena vlastnost označovaná jako “*affirmative asset partitioning*”, ale lze se setkat i s jednodušším pojmem “*entity shielding*”.

odpovídá, jako každá jiná osoba, za své dluhy celým svým majetkem. Ten, jak bylo uvedeno výše, není totožný ani propojený s majetkem společnosti. Jediné, co společnost může hrozit při bankrotu a likvidaci společnosti, je ztráta plynoucí ze znehodnocení jejich investice reprezentované hodnotou akcií. Věřitelé společnosti tak zpravidla nedosáhnou na majetek společnosti.¹⁵

Omezené ručení společnosti však nebylo běžným atributem akciových společností od jejich počátku. Naopak tato vlastnost se u nich objevila až relativně pozdě. U anglických společností v první polovině druhé poloviny 19. století a v americkém státě Kalifornie ručení společnosti za dluhy akciové společnosti bez omezení dokonce až do roku 1932.¹⁶ Nicméně postupem času omezené ručení společnosti za dluhy společnosti převládalo a stalo se neodmyslitelnou součástí každé moderní formy akciové společnosti. Svým způsobem totiž zcela logicky podporuje úhel, za kterým tato forma podnikání převládla a kterým je akumulace velkého množství kapitálu pro nákladné, riskantní, ale potenciálně velmi výnosné obchodní záležitosti. Omezené ručení osvobodilo investory od strachu, že neuspěje-li společnost, přijdou i o svůj majetek. Jelikož se už nebylo nutné takové situace nadále obávat, nemuseli investoři pečlivě zvažovat, do které společnosti investují a do které nikoliv. Navíc aby rozptýlili riziko spojené s investicí do jedné společnosti, mohli nyní bez obav diversifikovat svou investici nákupem menšího podílu ve více společnostech, což bylo přesně to, k čemu na kapitálových trzích, které se nejlépe rozvinuly v Severní Americe, docházelo. To mělo za následek vznik tržního prostředí, pro které se začal později užívat pojem „rozptýlené vlastnictví“,¹⁷ jenž je charakteristickou vlastnickou strukturou akciové společnosti tvořenou velkými podíly drobných akcionářů, z nichž nikdo nedežní relativně významný podíl.

¹⁵ Slovo „zpravidla“ užívám, abych nechal prostor pro možnost diskuze nad problematikou tzv. *piercing of corporate veil* konceptu, který za určitých okolností umožňuje věřitelům společnosti hojit své pohledávky za společností i z majetku jejich společnosti.

¹⁶ KRAAKMAN, R. *The Anatomy of Corporate Law*. op. cit., str. 9.

¹⁷ Soudobá literatura však oprávněně kritizuje přehnaný důraz, který na koncept rozptýleného vlastnictví kladou některé komentátory, nebo se ukazuje, že i na trzích, kde historicky docházelo ke značnému rozptýlení „vlastnictví“ akciových společností mezi velkými a drobnými akcionáři, je možné v současné době vysledovat tendence směřující ke koncentraci. Ostatně na některých, zejména evropských trzích, k rozptýlenému vlastnictví ani nedocházelo. Z teoretického hlediska se však stále jedná o důležitý úhel pohledu při studiu akciových společností, který dle mého názoru umožňuje lepší pochopení celkové problematiky. Viz in JUNGSMANN, Carsten. *The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems: Evidence from the UK and Germany*. *European Company and Financial Review* [online]. 2006, (4): 426 - 474 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=981407>

Tohoto jevu si poprvé všimli Adolf A. Berle a Gardiner C. Means ve své p elomové knize *The Modern Corporation and Private Property* (1932), která je společně s článkem *The Nature of the Firm* (1937) od Ronalda Coase¹⁸ považována za počátek moderní nauky o akciových společnostech.¹⁹ Berle a Means ve své knize identifikovali jev vlastní americkým korporacím té doby. Ty byly vlastně velkým množstvím akcionářů, kteří ale neměli dostatek hlasovacích práv spojených s jejich akciemi, aby mohli efektivně ovlivnit složení a rozhodování managementu společnosti. Autoři pro tento jev poprvé užívali termínu „oddělení vlastnictví a kontroly“²⁰, aby se v následujících desetiletích stal předmětem bádání každého, kdo se snaží porozumět a případně regulovat prostředí akciových společností.

Uvedené poznatky začaly dále rezonovat o několik desetiletí později s nástupem ekonomické analýzy práva. To, o čem psal již v roce 1776 Adam Smith v citátu uvedeném na začátku této kapitoly, se přesně o dvě století později pokusili kvantifikovat a exaktně popsat Michael C. Jensen a William H. Meckling v článku *Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure*.²¹ Tím dali vzniknout smru, který se zabývá tzv. problémem zmocnění,²² kdy k němuž dochází vždy, když je určité osoba (zmocněnec/agent) pověřena spravovat záležitosti, často majetkového charakteru, pro jinou osobu (zmocnitel/principála). Povaha problému spoívá v tom, že motivace, osobní zájmy a cíle agenta nikdy nebudou zcela totožné se zájmy principálovými, v jehož prospěch by měl své majetek spravovat. Agent totiž může své majetek zneužívat k tomu, aby se sám obohatil, k čemuž využije skutečnosti, že se svým majetkem může nakládat, nebo zkrátka jen své majetek nebude spravovat tak pečlivě a svědomitě, jako by to dělala každá rozumná osoba se svým vlastním majetkem. Zjednodušeně lze říci, že tu vždy existuje určité míra konfliktu zájmů agenta a principála, a už se bavíme

¹⁸ COASE, Ronald. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937, 4(16): 386 - 405. Dostupné také z: <http://www.colorado.edu/ibs/eb/alston/econ4504/readings/The%20Nature%20of%20the%20Firm%20by%20Coase.pdf>

¹⁹ SKEEL, David. *Icarus in the boardroom*, op. cit., loc. 797 in Kindle ed.

²⁰ Anglicky “the separation of ownership from control”.

²¹ JENSEN, Michael C. a WILLIAM H. MECKLING. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics (JFE)*. 1976, 3(4): 305 - 360. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=94043>

²² Anglicky “agency problem” nebo “principal-agent problem”.

ist o zastoupení na základě smlouvy, i o správě v cívejných nebo správě akciových společností.

Akciová společnost coby právnická osoba je fikce, myšlenkový konstrukt a výsledek lidské tvorivosti, vstupující v život pouze na základě zákona a v jeho mezích. V konečném důsledku se vždy jedná o organizované sdružení fyzických osob, lidí, kteří skrze pravidla akciových společností koordinují svou, zejména hospodářskou, činnost. To byl jeden z poznatků, k nimž dospěl R. Coase ve výše zmíněném článku *The Nature of the Firm*. Hospodářská společnost na základě využití tržního mechanismu s sebou nese určité náklady, které jsou spojeny s povahou fungování trhu, jako je vyhledání vhodného partnera (z mnoha na trhu přítomných) pro kontraktaci, vyjednání konkrétních smluvních podmínek apod., které můžeme označit jako transakční náklady. Coase si povšiml, že tuto hospodářskou společnost je možné do určité míry provádět uvnitř jednotného a vnitřně organizovaného celku efektivněji při nižších transakčních nákladech. Coasovu myšlenku trefně shrnul uznávaný odborník na historii obchodu A. Chandler, když konstatoval „[...]the visible hand of managerial direction replaced the invisible hand of market mechanism.”²³

Podmínkou fungování akciové společnosti je, aby akcionáři povolali k její správě odpovědné a kompetentní osoby. V tomto bodě se dostáváme do roviny výše nastíněného problému zmocnění, kdy správci, coby zástupci akcionářů, mají povinnost akciovou společnost spravovat v jejím nejlepším zájmu a v zájmu jejích akcionářů. Jak bylo ale uvedeno, problém zmocnění vzniká všude tam, kde jedna osoba spravuje záležitosti ve prospěch jiných. A nejinak tomu je i u akciových společností.

Úkolem práva tak je nejen vdechnutí života akciové společnosti coby formou právnické osoby, ale zároveň nastavení ústavních pravidel, která zajistí, aby byla spravována v nejlepším zájmu svých akcionářů. Za tím účelem zákony obvykle poskytují sadu norem upravující organizační otázky právnických osob a vymezující jejich povinnosti organizované orgány, jejich působnost, způsob, kterým mají být obsazeny, náležitosti, které mají splňovat osoby povolané do těchto orgánů a mnoho dalšího. Ve svém srovnání se

²³ český: „Viditelná ruka manažerského řízení nahradila neviditelnou ruku trhu.“ citováno z MICKLETHWAIT, J. *The Company*, op. cit., loc 263.

obvykle hovoří o dvou základních modelech (i systémech, pokud máme užít terminologii českého práva), kolem kterých jsou tato pravidla konstruována.

Prvním a historicky starším je systém monistický, který počítá s tvorbou jediného orgánu, jenž bude mít na starosti celkovou správu společnosti. Tento orgán bývá v angličtině označován jako *board of directors* a v českých se pro něj zadal užívat pojem správní rada. Monistický systém se rozvinul a je hojně užíván v oblastech s právní tradicí *common law*, tedy zejména v právu anglickém a americkém. Na kontinentu ale zabírá dominantní pozici i v právu francouzském. Druhým prototypem správy je systém dualistický, který formálně rozlišuje mezi funkcemi řídicími a kontrolními a rozděluje je mezi dva povinně izolované orgány. Prominentním reprezentantem dualistického modelu je německá úprava, která bývá předmětem zkoumání a srovnání se systémem monistickým. V jeho jádru leží povinná tvorba dvou orgánů, kdy jeden je pověřen řízením společnosti a její podnikatelské činností, a druhý má dohlížet, zdali je společnost řízena v jejím nejlepší zájmu a v zájmu jejích společníků.²⁴

Tím se dostáváme k nauce o *dobré správě akciových společností (Corporate Governance)*, která se snaží identifikovat a implementovat vhodná organizační pravidla, která mají zajistit, že akciová společnost bude řádně spravována kompetentními osobami k jejímu celkovému rozkvětu a prospěchu jejích akcionářů. Tato pravidla se v praxi objevují v různých formách různé stupně závaznosti. V nejobecnější rovině jsou přítomny přímo v zákonech, které upravují právnické osoby a jejich základní organizační strukturu. Zákonná úprava se napří jurisdikcemi liší mírou detailu, kterou tak činí, ale lze konstatovat, že zpravidla jde spíše o nastavení obecných pravidel. Je tomu tak dáno úelem zákonné úpravy, která se snaží postihnout nejširší možné spektrum situací podnikatelského života od malých rodinných společností po mezinárodní holdingové skupiny. Z tohoto důvodu se část speciálních pravidel vyleuje do zvláštních zákonů,

²⁴ Moderní teorie správy akciových společností diskutuje otázku, v čí prospěch mají být akciové společnosti spravovány. Zdali to mají být i její společníci (*shareholder value concept*) nebo i širší okruh osob, se kterými akciové společnosti vstupují do právních vztahů (*stakeholder value concept*), i dokonce všechny osoby, které mohou být činností akciové společnosti přímo i nepřímo dotčeny vzhledem k jejich hospodářské síle (*social responsibility of corporations*). V této práci se nechci pokoušet zodpovědět na tuto otázku a budu tak vycházet z klasického konceptu, že akciová společnost má být spravována zejména ve prospěch jejích společníků s ohledem na zhodnocení jejich investice.

kteře mají reflektovat specifika ur ených oblastí.²⁵ Nicmén ě ani tím není vý et pramen pravidel dobré správy zcela vy erpán. Významnou roli v této oblasti totiž hrají tzv. *kodexy dobré správy*, které nemají povahu zákon ě, nebo ě jsou vydávány r znými institucemi odlišnými od moci zákonodárné.²⁶ Liší se od sebe mírou formální závaznosti, od ěst neformálních doporu ení po formáln ě závazná pravidla, která musí ur itý vymezený okruh akciových společností reflektovat. T ěmi jsou zpravidla společnosti s akciemi kótovanými na burzách cenných papír ě, nebo ě jednotlivé burzy vyžadují od společností jako podmínku p ějetí akcií k obchodování práv ěpod ězení se p ěslušnému kodexu dobré správy.

Historicky první kodex dobré správy byl vyprodukován v Anglii v roce 1992 Cadburyho komisí, která byla pov ěna zpracováním reformy tamního práva obchodních společností, jehož výsledkem byla doporu ení sm ěující k pravidl ěm pro složení správních rad, které alespo ě z ěsti mají být obsazeny neexecutivními ěleny. T ě se nemají podílet na dennodenní podnikatelské ěinnosti, ale mají sloužit jako kontrola p ěd uzurpováním moci výkonnými ěditeli v neprospěch společnosti a akcioná ěř. O n kolik let později byla doporu ení dále rozpracována Greenburyho komisí, která p ěinesla pravidla pro nastavení procesu odm ěování ělen správní rady. Uvedená práce pak svým zp ěsobem byla zakon ěna další, tentokrát Hampelovou komisí, která provedla revizi t ěchto pravidel a p ěes po ěáte ní skeptický pohled nakonec doporu ěila, aby byla tato pravidla spojena do jednotného kodexu. Tak vznikl tzv. *Combined Code*, který se stal standardem a vzorem kodex ě dobré správy v mezinárodním m ěítku. Nicmén ěi tak byl ještě jednou revidován v d ěsledku katastrofického selhání americké společnosti Enron, ale úkolem pov ěná Higgsova komise jen potvrdila doporu ení vytvo ěená již první Cadburyho komisí, a na jejich obsahu se mnoho nezmn ěnilo. V nedávné době se zm ěnil pouze název, když došlo k p ěejmenování kodexu na *The UK Corporate Governance Code (2014)*.²⁷

²⁵ V ěeské republice nap ě. ustanovení § 8 zákon ě. 21/1992 Sb., o bankách, ve zn ění pozdějších p ěepis ě, který stanovuje n která specifika vnit ění organizace orgán ě banky ězené jak dualistickým tak monistickým systémem.

²⁶ V ěeské republice takový kodex vydala Komise pro cenné papíry naposledy v roce 2004. Dostupný on-line z: <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-byvaleho-fnm/sprava-majetku/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-corpor/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-zaloze-14620>

²⁷ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 424 – 426.

2.2 Stručný pohled do anglického práva obchodních společností

Jak jsem již uvedl, kolébkou moderních akciových společností byla Anglie, která je zároveň celosvětově známa pro preferenci monistického systému jejich správy. Potýkáme-li se tedy v českém právní řádu s tímto, dalo by se říci, cizorodým prvkem, mohlo by být inspirativní podívat se na úpravu země, která s ním má bohatou tradici. Mnou studovaná zahraniční literatura považuje anglickou podobu monistického systému prakticky za jeho prototyp a vhodný předmet komparativních studií. Musím ale podotknout, že důvodová zpráva k zákonu o obchodních korporacích na anglickou úpravu vůbec neodkazuje, a myslím, že tak činí z celku logického důvodu. České a anglické právo obchodních společností totiž představují dva velmi odlišné systémy, jejichž přísné, rigorózní srovnání sice není nemožné, ale jeví se mi jako málo praktické. Oba právní řády se totiž výrazným způsobem liší co do forem pramenů právních pravidel a jejich závaznosti, která se mají na akciové společnosti aplikovat.

Česká úprava spoléhá na precizní vymezení značného množství základních pravidel organizační struktury akciových společností přímo zákonem, a to včetně povinnosti izolovaných orgánů, jejich obsazení a zejména pak vzájemného vymezení působnosti. Navíc se pro jejich statusovou povahu ve smyslu § 1 odst. 2 OZ jedná o pravidla kogentní, od kterých není možné se odchýlit dohodou dotčených osob, ledaže samo pravidlo tuto možnost připouští.

Oproti tomu anglická úprava akciových společností se ve srovnání s řádou jiných jurisdikcí liší právě rozsahem volnosti danou společností akcionářům, aby si vnitřní organizaci a rozložení působnosti v rámci společnosti upravili po svém. Jak poznamenává P. Davies, jedná se o takový ideologický rozdíl v chápání institutu akciové společnosti, do jehož středu anglické právo umísťuje akcionáře, od nichž jsou odvozena oprávnění, jimiž disponují volení správci společnosti.

“The directors’ authority is derived from the shareholders through a process of delegation via the articles and not from a separate and free-standing grant of authority

from the State. This helps to underline the shareholder-centred nature of British company law."²⁸

Takové chápání akciových společností je pak odrazem kořen práva obchodních společností v anglickém institutu *partnership*, který umožňuje širokou svobodu společníkům/partnerům upravit vztahy mezi sebou dle jejich potřeb.²⁹

Uvedený pohled na svět se odráží i v podobě zákonné úpravy obchodních společností ve Velké Británii, která je obsažena v *Companies Act 2006* ("CA"). Je tak charakteristické, že tento zákon, nejdelší, který kdy britský parlament přijal, vůbec neobsahuje pravidla vztahující se k vnitřní struktuře orgánů akciové společnosti, jak jsme na nás zvyklí z úpravy německé i tuzemské. Jediné, co ve vztahu k editelům/správčím společnosti stanoví, je požadavek minimálního věku šestnácti let (Sec. 157 CA) a po tu jednoho editele pro soukromé společnosti a dvou pro veřejné společnosti³⁰ (Sec. 154 CA). V něm je zákon pro editele důležitý, je vymezení jejich povinností ve vztahu ke společnosti jednat řádně, pečlivě, loajálně, jakož i v některých povinnostech dalších. Nicméně ze samotného zákona se mnoho nedozvíme o organizování editelů do podoby orgánu (*board of directors*) ani o pravomocích, kterými disponují. Pro anglické právo obchodních společností je tedy unikátní, v jakém rozsahu ponechává na vůli společníků, aby si ujednali o tak důležitých až existenciálních záležitostech společnosti, kterými jsou rozdělení podstaty mezi editelů a společníky i struktura a složení správní rady. Tyto otázky většina ostatních jurisdikcí normuje přímo v zákoně.³¹

Pro alespoň základní představy o povaze a fungování správní rady v anglických společnostech musíme nahlédnout do vzorových stanov (*model articles*),³² které jsou předepsány zákonem CA a uplatní se, neujednájí-li si společníci jinak, a také do *The UK Corporate Governance Code* (kodex), který její povahu dále upřesňuje, nebo i spádové

²⁸ esky: „Pravomoc editelů je odvozena od společníků skrz proces delegace na základě stanov společnosti a nikoliv od samostatné a nezávislé vládní moci. To pomáhá zdůraznit akcionářsky orientovanou povahu britského práva obchodních společností.“ in DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 384.

²⁹ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 384.

³⁰ Myšleno společnosti, jejichž akcie jsou obchodovány na kapitálových trzích a nikoliv ve smyslu veřejnoprávním.

³¹ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 65.

³² Aktuální verze je ke stažení z <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2008/3229/contents/made>

pravidlo vzorových stanov je v tomto ohledu pojato velmi široce. Vzorové stanovy pro soukromé i ve ejné spole nosti totiž shodn stanoví, že *“Subject to the articles, the directors are responsible for the management of the company’s business, for which purpose they may exercise all the powers of the company.”*³³ P. Davies v tomto kontextu poznamenává, že takové vymezení p sobnosti správní rady je konstruováno velmi široce, nebo je z ejmé, že u velkých spole ností je kompletní zajišt ní veškerých manažerských úkol nad síly i té nejschopn jší správní rady.³⁴ Z tohoto d vodu kodex výslovn rámuje úlohu správní rady do kontextu strategického ízení a kontroly jeho výkonu ze strany vrcholného managementu. Slovy kodexu:

*“The board’s role is to provide entrepreneurial leadership of the company within a framework of prudent and effective controls which enables risk to be assessed and managed. The board should set the company’s strategic aims, ensure that the necessary financial and human resources are in place for the company to meet its objectives and review management performance. The board should set the company’s values and standards and ensure that its obligations to its shareholders and others are understood and met.”*³⁵

Vzorové stanovy poskytují správní rad široké, tak ka neomezené, možnosti delegace obchodního vedení na jakoukoliv osobu i sbor osob, zp sobem a v rozsahu, který uznají za vhodný. Tuto delegaci mohou kdykoliv odvolat.

Výše jsem uvedl, že anglické právo obchodních spole ností má silné t žišt ve spole nících/akcioná ích, kterým dává velmi široké možnosti uspo ádat vnit ní záležitosti spole nosti a rozložit p sobnost dle jejich ujednání ve stanovách spole nosti. eského tená e by tako mohlo zajímat, kde leží hranice mezi p sobností valné hromady a správní

³³ esky: „Pokud stanovy neur í jinak, edítelé jsou odpov dní za obchodní vedení spole nosti a za tím ú elem mohou vykonávat všechny pravomoci ve spole nosti.“ in DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 385.

³⁴ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 385.

³⁵ esky: „Úlohou správní rady je zajišt ní podnikatelského vedení spole nosti v rámci ádné a efektivní kontroly, která umožní zhodnocení a ízení rizik. Správní rada stanoví strategické cíle, zajistí dostate né finan ní i lidské zdroje k dosažení vyty ených cíl a bude vykonávat dohled na íinností managementu spole nosti. Správní rada je odpov dná za nastavení a dodržování hodnot a standard spole nosti ve prosp ch jejich akcioná í.“ in Sec. A. 1., Supporting principle in *The UK Corporate Governance Code 2014*, dostupný také on-line z: <https://www.frc.org.uk/Our-Work/Codes-Standards/Corporate-governance/UK-Corporate-Governance-Code.aspx>

rady? V Anglii se dlouho diskutovalo, jakou má vlastně povahu stanovami provedená delegace moci akcionářů nad akciovou společností na správní radu. Jednalo-li by se totiž o pouhé zmocnění, nic by nebránilo tomu, aby si valná hromada mohla svou působností kdykoliv ať už zpětně a rozhodnout v konkrétním případě na místo správní rady. Judikatura i literatura nakonec ale dospěly k názoru, že delegace moci na správní radu zároveň představuje omezení působnosti valné hromady jednat v takových záležitostech. Jelikož však dochází k takové delegaci i čistě na základě stanov (a nikoliv zákona), může v oblasti delegované působnosti valná hromada rozhodnout přijetím speciálního rozhodnutí, které splňuje formální podmínky pro změnu stanov. Některí autoři však k tomuto postupu zaujímají rezervovaný přístup, nebo stejného výsledku lze dle jejich názoru dosáhnout i méně formálním způsobem. Valná hromada totiž může leny správní rady kdykoliv odvolat přijetím prostého většinového rozhodnutí (Sec. 168 AC) a v důsledku takového oprávnění mohou na správní radu vyvinout neformální tlak k přijetí určitého rozhodnutí.³⁶

Závěrem bych rád ještě zmínil, že s ohledem na právo popsanou „smluvní“ volnost při tvorbě vnitřní struktury akciové společnosti, kterou akcionáři disponují, je dobré mít na paměti, že příklon k monistickému systému ve Velké Británii není výsledkem úvah zákonodárce, ale volbou provedenou samotným právním prostředím. Akcionáři totiž nic nebrání v tom, aby svou společnost vybavili systémem dualistickým.

Stejně i obeznámenému alespoň v hrubých rysech s tuzemskou právní úpravou obchodních společností musí být na tomto místě zřejmé, že anglický a český přístup představují dva velmi odlišné systémy. Není pochyb o tom, že právo obchodních společností se v praxi musí potýkat se stejnou sadou ekonomických problémů, a už se jedná o problémy zmocnění, vnitřního obchodování, konfliktu zájmů, ochrany minoritních akcionářů a vítel a mnohých jiných, nicméně jeden povstný náhled při tomto srovnání neleží v pouhém detailu, ale v celkové filozofii právní úpravy, která je značně závislá na kulturním a historickém prostředí, ve kterém se vyvinula.³⁷

³⁶ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, str. 389.

³⁷ BEBCHUK, Lucian a Mark ROE. *A Theory of Path Dependence in Corporate Governance and Ownership*. The Center for Law and Economic Studies: Working Paper No. 131 [online]. 1999 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=202748>

3 Typologie orgán eské akciové společnosti

eská právní doktrína obvykle d l í povinn z izované vnit ní orgány kapitálových obchodních společností na orgány statutární, kontrolní a nejvyšší,³⁸ jimiž jsou v případě akciové společnosti s tradi ní dualistickou strukturou představenstvo, dozor í rada a valná hromada. Domnívám se však, že toto jednoduché rozdělení orgán akciové společnosti bez dalšího up esnění již neobstojí, nebo neposkytuje potřebnou míru detailu pro popis orgán , které jsou povinn z izovány v rámci monistického systému, jak je zakotven v zákon o obchodních korporacích.

Pokud chceme jednotlivé orgány blíže vymežit, musíme se podívat na vlastnost, která je charakterizuje nejpodstatnějším způsobem. Touto definicí vlastností je jim sv ená působnost a způsob, kterým to zákon provádí. Podíváme-li se na jednotlivé orgány optikou jednotlivých oblastí působnosti, zjistíme totiž, že rozlišování mezi orgány je složitější, než by naznačovala výše uvedená tripartice statutárního, kontrolního a nejvyššího orgánu.

Při podrobném zkoumání přírodních zákonů, tedy zejména občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, můžeme odlišit (1) vnější působnost projevující se v oprávnění orgánu vystupovat za korporaci vůči tím, mimo korporaci stojícím, osobám, (2) vnitřní působnost spočívající v oprávnění organizovat a řídit vnitřní záležitosti korporace, (3) působnost v oblasti kontroly nad výkonem činností pod body jedna a dva, (4) specifickou působnost sv enou nejvyššímu orgánu společnosti, která zahrnuje nejdůležitější otázky spojené se životem korporace, a konečně (5) tzv. zbytkovou působnost, která alokuje zbylé činnosti objevivší se při správě korporace do rukou jednoho určeného orgánu, aniž by tak musel zákon říci výslovně. Alokace zbytkové působnosti představuje pravidlo, kterým zákonodárce brání korporaci před nepředvídanými situacemi, vyžadující činnosti některého z orgánů, ale nespádající do působnosti žádného z nich, a tudíž by nebylo jasné, který z nich má jednat.

Práv uvedeného základního rozlišení oblastí působnosti neznamena, že by se v korporaci fakticky vyskytovalo přítomných orgánů odpovídajících tomuto dělení. Naopak stále

³⁸ POKORNÁ, Jarmila, Josef HOLEJŠOVSKÝ, Jan LASÁK a Milan PEKÁREK. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 86. ISBN 978-80-7400-475-9.

platí, že vedle valné hromady jsou v dualistickém systému povinn z izovány p edstavenstvo a dozor í rada a v monistickém systému správní rada a statutární editel. Charakteristickou odlišnost získávají až tím, jak mezi n zákon rozd lí uvedené oblasti p sobnosti, což v p ípad monistického systému vytvá í nemalé výkladové problémy, o kterých bude blíže pojednáno v samostatné kapitole.

3.1 Výchozí problém

Skute nost, která zažehla myšlenku pro nastín é zkoumání p sobnosti obligatorn z izovaných orgán akciové spole nosti, je zp sob, jakým zákon o obchodních korporacích na r zných místech pracuje s pojmem statutární orgán a jeho vymezení v dualistickém a monistickém systému. Zdá se mi totiž, že ob tyto roviny nejsou v zákon uchopeny zcela konsistentn .

V tradi ním a v eské republice zažitém systému dualistickém nedochází k obtížím, protože z funk ního hlediska rozd luje p sobnost mezi jednotlivé orgány vcelku logicky, když z p edstavenstva íní statutární orgán, kterému na základ § 164 odst. 1 OZ náleží všeobecné zástup í oprávn ní (tj. výše popsaná vn jší p sobnost), zárove mu v § 435 odst. 2 OZ sv uje obchodní vedení (tj. vnit ní p sobnost) a pro nedostatek zvláštní úpravy v zákon o obchodních korporacích mu náleží i zbytková p sobnost z titulu statutárního orgánu podle ustanovení § 163 OZ. Tím zákon z p edstavenstva efektivn d lá nejd ležit jší výkonný orgán správy akciové spole nosti pov ený jejím ízením. Druhou složku správy akciové spole nosti, tedy kontrolu nad jejím ízením, sv uje ustanovení § 446 odst. 1 ZOK dozor í rad .

Práv popsané rozložení p sobnosti mezi orgány dualistického systému zp sobilo zako en ní pojetí, které s p edstavenstvem, a tedy statutárním orgánem jako takovým spojuje, všechny t i uvedené složky p sobnosti *per se*. To se projevuje nap íklad i tím, že na seminá ích pro odbornou ve ejnost e níci ob as užívají pojmy p edstavenstvo a statutární orgán *promiskue*, ale s tímto jevem se lze setkat i v odborné literatu e. Jinými slovy podáno, když se hovo í o p edstavenstvu, myslí se tím statutární orgán a v takové vazb jsou statutárnímu orgánu p iznávány vn jší, vnit ní i zbytková p sobnost bez dalšího. Takové smíšené užívání pojmn p edstavenstvo a statutární orgán akciové

společnosti by nebyl významný problém za dřívejší úpravy nebo pouze v kontextu dualistického systému v zákoně o obchodních korporacích.

Problém to ovšem je v případě monistického systému, rozdávajícího jednotlivé oblasti působnosti mezi správní radu a statutárního ředitele velmi odlišným způsobem, který ale není v bezvýhradném zřejmém z definicí ustanovení § 456 ZOK. Zbýžné tení citovaného ustanovení totiž intuitivně vede ke kladení rovnítka mezi pojmy představenstvo – statutární ředitel, respektive dozorčí rada – správní rada. Zmatení pak napomáhá skutečnost, že představenstvo i statutární ředitel jsou statutárním orgánem akciové společnosti, což tená e zákona mže dovést k mylné představě, že tyto orgány mají stejně vymezený rozsah působnosti a že toto vymezení, zahrnující vnější, vnitřní i zbytkovou působnost, je inherentní pojmu statutární orgán. Tak tomu ale není a rozsah, ve kterém se vymezení jejich působnosti liší, mže výkladem zbylých ustanovení zákona o monistickém systému dosáhnout významného rozměru. Situace je o to horší, když zákon o obchodních korporacích užívá v obecných ustanoveních pojem statutární orgán jako legislativní zkratku, aniž by si byl vědom, dle mého názoru, jeho rozdílného obsahu v dualistickém a monistickém systému.

3.2 Stručné vymezení orgánů akciové společnosti podle jejich působnosti

V předěšlé části jsem uvedl, že v kontextu zákona o obchodních korporacích není radno zaměňovat pojmy statutární orgán, představenstvo a statutární ředitel, by se mi zdá, že tak mže činit i sám zákon. Cílem této kapitoly však není možné řešení uvedeného problému. Tomu se budu věnovat níže ve zvláštní kapitole věnované působnosti orgánů izolovaných v monistickém systému správy akciové společnosti. V následujícím textu bych chtěl poskytnout *obecné definice* orgánů založené na kritériu jejich nejcharakterističtějšího znaku, kterou je zákonné vymezení působnosti. Ohled budu brát zejména na precizování pojmosloví ve vztahu ke statutárnímu orgánu kapitálové obchodní společnosti a zbytkové působnosti, které dle mého soudu bude činit největší výkladové obtíže.

3.2.1 Pro odlišovat vnější a vnitřní působnost

Za účinnosti obchodního zákoníku se ve vztahu ke statutárnímu orgánu, a tedy p edstavenstvu akciové společnosti,³⁹ hovořilo o tzv. *jednatelském oprávnění*. B. Havel se tématu věnuje ve své knize *Obchodní korporace ve sv tle prom n*,⁴⁰ kde konstatuje, že tuzemská právní doktrína pod pojem jednatelské oprávnění subsumuje dvě složky: jednání statutárního orgánu navenek a obchodní vedení. Zdáli je toto dělení univerzálně platné, je však otázkou, nebo se lze setkat i s chápáním jednatelského oprávnění pouze ve vazbě na jednu z uvedených složek, a to oprávnění jednat navenek jménem korporace, tedy bez obchodního vedení. To dle mého názoru poukazuje na skutečnost, že diskutované pojmy nejsou v českém právním prostředí pevně zakotveny.

Havel dále vymezuje oba pojmy, aby se mohl zabývat otázkou, kde leží hranice a zdali vůbec, mezi oběma rovinami, a to s ohledem na proces utváření vůle korporace a její projevy vně i uvnitř. Utváření vůle korporace je neoddiskutovatelně ležící otázkou, kterou je třeba stále vyjasňovat, ale jsem přesvědčen, že její vyjasňování má význam zejména pro posouzení vnitřních poměrů korporace. Zejména pak ve vztahu k odpovědnosti za případné porušení povinností, kterými jsou vázáni členové orgánů. Stále se však jedná pouze o rovinu směřující dovnitř korporace a jako taková nám málo řekne o vztahu ke těmto osobám, které bude spíše zajímat, jakými oprávněními disponují členové volených orgánů navenek.

Na tomto místě se nechci zapojit do polemiky ohledně nastíněného možného dělení jednatelského oprávnění uvnitř korporace, ale rád bych se zaměřil na aspekt, který je dle mého názoru nejpodstatnější. Tím je efekt, který má toto dělení působnosti vůči těmto, mimo korporaci stojícím, osobám. Zároveň tím nechci popřít diskutované rozdělení jednání navenek a obchodního vedení, nebo souhlasím, že se sice jedná o dvě rozdílné, ale zároveň vnitřně provázané složky. Argumentem pro odlišování mezi působností orgánu jednat za společnost navenek a působností v oblasti obchodního vedení je odlišný režim, kterými jsou „přijímána rozhodnutí“ v těchto oblastech u kolektivního statutárního

³⁹ V této práci se zaměřuji na úpravu akciové společnosti. Stranou tak nechávám statutární orgány jiných právnických osob, pokud není nezbytně nutné uinit naopak.

⁴⁰ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve sv tle prom n: variace na neuzavřeném téma správy obchodních korporací*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010, 196 s. ISBN 978-808-7284-117, str. 77 – 88.

orgánu, jakým je typicky představenstvo. Zákon o obchodních korporacích svádí je právní subjektivitu v oblasti obchodního vedení představenstvu akciové společnosti jako celku (§ 435 odst. 2 ZOK). O rozhodnutích v oblasti obchodního vedení tedy rozhoduje představenstvo jako kolektivní orgán (§ 156 odst. 1 OZ) v tšinou hlas právními členy, neurčí-li statuty vyšší počet (§ 440 odst. 2 ZOK). Nicméně k jednání za společnost je oprávněn každý člen statutárního orgánu samostatně, neurčí-li statuty jiný způsob, kterým jeho členové akciovou společnost zastupují (§ 164 odst. 2 OZ). Je-li tedy takto rozdělen režim, kterým jsou právními jednání rozhodnutí ohledně obchodního vedení společnosti od právního subjektu, kterým jsou členové statutárního orgánu oprávněni zastupovat společnost, jedná se o dvě odlišné roviny právní subjektivity.⁴¹ Z výše uvedeného vyplývá, že i když není jednání člena nebo členů statutárního orgánu za společnost právními subjektu zapsaným v obchodním rejstříku podloženo rozhodnutím v oblasti obchodního vedení, je pro společnost stále závazné. Tím však není vyloučena případná *vnitřní* odpovědnost za způsobenou újmu právními porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

Na základě popsaného dělení právní subjektivity orgánů akciové společnosti tedy rozlišují následující typy těchto orgánů.

3.2.2 Statutární orgán

Za charakteristický a zároveň definicí znak statutárního orgánu považují zákonem sváděnou právní subjektivitu v oblasti zastupování společnosti ve všech záležitostech podle ustanovení § 164 odst. 1 OZ. Jinými slovy statutárnímu orgánu náleží tzv. *všeobecné zastupování oprávnění*. V odborné literatuře se v tomto kontextu hovoří o vnější právní subjektivitě statutárního orgánu, nebo se jedná o oprávnění zastupovat právnickou osobou v jednání vně společnosti, mimo korporaci stojícím, osobám. Tento znak považují za kritický děležitý, protože představuje „styčný bod“ mezi osobami spolupracujícími korporaci a okolním světem. Jeho jasné vymezení a alokaci konkrétnímu orgánu korporace, respektive jeho členům, považují za důležitou právní jistotu a dobré víry osob, které chtějí vstoupit do právního vztahu s danou korporací. Takové tyto osoby vědí, že jednají s osobou oprávněnou zavazovat korporaci bez ohledu na to, jaká další právní subjektivita je takové osobě

⁴¹ Shodně I. Štenglová In ŠTENGLOVÁ, Ivana. Pokyny týkající se obchodního vedení kapitálových obchodních společností. KRAMAŘEK, Roman (ed.). *Obczan.cz: Komunitní portál o rekonstrukci* [online]. 2014 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <https://www.obczan.cz/clanky/pokyny-tykajici-se-obchodniho-vedeni-kapitalovych-obchodnich-spolecnosti>

svěna, a mohou tak být žiti z maximální jistoty, kterou jim institut statutárního orgánu poskytuje.⁴²

Statutární orgán korporace vystupuje v ní tím osobám na základě všeobecného zástupního oprávnění jako její zástupce. To souvisí se změnou v koncepci právnické osoby, což je právní fikce, kterou přinesla předemtná rekodifikace českého soukromého práva. Ta vychází z předpokladu, že právnická osoba je jako subjekt práva nadána právní osobností, nikdy označovanou jako zpodobnost být nositelem práv a povinností, nicméně už jí není pro její abstraktní povahu, v jejímž jádru leží v konečném důsledku kvalifikované sdružení fyzických osob, dána zpodobnost právně jednat (v terminologii obanského zákoníku *není svéprávná*). To znamená, že sama o sobě není schopna projevit vlastní vůli, což za ní vždy musí uinit fyzická osoba na základě zástupního oprávnění. Statutární orgán má mezi ostatními osobami oprávněnými k zastupování právnické osoby výsadní postavení v tom, že je oprávněn právnickou osobu zastupovat ze zákona ve všech záležitostech, ke kterým je právnická osoba zpodobná v rozsahu její právní subjektivity.⁴³ Z toho vychází označení „všeobecné“ i „generální“ zástupní oprávnění.

S uvedenou změnou koncepce se pojí dosud nevyřešená otázka, zdali je statutární orgán zástupcem zákonným i smluvním, respektive, která ustanovení obanského zákoníku o zastoupení v § 436 – 488 OZ se na něj mají uplatnit. S tím i oním řešením se pojí výkladové potíže, které však jdou nad rámec této práce. Za povšimnutí stojí zmínit, že ani v anglickém právu, tradičně stojícím na silném postavení smluvního práva, není

⁴² P. ECH vidí to žiště jinde, když píše: „Zásada, dle níž vnitní omezení zástupního oprávnění lena statutárního orgánu nejsou navenek úinná, tak nesleduje cíl chránit dobrou víru tětích osob, které o takovém omezení p ípadně nedíly. Jej í úel spo ívá ve zdraznění zákonem stanovené ší e oprávnění lena statutárního orgánu zastupovat společnost, bez ohledu na limity stanovené zakladateli.“ In ECH, Petr. *Jednání (za) podnikatele / obchodní společnosti po rekodifikaci. Metodické aktuality*. Praha: Svaz úetních, 2014, 2015(1). ISSN 1211-4138. Nicméně i tak se domnívám, že oba mí íme ke stejnému cíli. Kdo jiný než právní tětí osoby totiž nejvíce t íží z jistoty zákonem zdrazněné ší e a neomezenosti všeobecného zástupního oprávnění statutárního orgánu? M j pohled sdílí i Václav Filip a Jan Lasák, když uvád í: „Z hlediska ú ink právních jednání, která jsou u ína v rozporu s vnitním omezením jednatelského oprávnění, platí **princip ochrany tětích osob**. Jde o pravidlo uvedené v § 47 [ZOK], podle n íhož platí, že omezení jednatelského oprávnění orgánu (tj. p edstavenstva í statutárního editele), a íž plyne ze stanov, jiného ujednání nebo rozhodnutí jiného orgánu společnosti, není úinné v í tím osobám, i když bylo zve ejněno.“ in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 1999.

⁴³ Blíže ke koncepci jednání za právnickou osobu in ECH, Petr. *Jednání (za) podnikatele / obchodní společnosti po rekodifikaci*, op. cit.

tato otázka definitivně rozřešena. Není pochyb, že statutární orgán je zástupcem společnosti /akcionář ve smyslu ekonomické analýzy práva (traktováno jako *problem of agency law*⁴⁴), ale je otázkou, zdali se jedná o zastoupení ve smyslu tamního *agency law*.⁴⁵

Statutární orgán je ve svém zástupčím oprávnění neomezený minimálně co do efektu ve vztahu ke třetím osobám. Z pohledu praxe se v tomto kontextu řeší otázka vnitřních omezení zástupčeho oprávnění statutárního orgánu. Zdali je možné stanovami nebo vnitřním předpisem určit, že statutární orgán je například oprávněn uzavírat smlouvy v hodnotě nad určitou finanční částku pouze se souhlasem valné hromady či jiného orgánu. Takové omezení je sice reálně možné a v praxi bude využíváno, ale v souladu s ustanovením § 162 OZ a § 47 ZOK nebude mít vliv na platnost právního jednání vůči třetím osobám, i když bylo zveřejněno. Tím však není dotčena vnitřní odpovědnost statutárního orgánu za případnou újmu způsobenou společností, nebo nedodržení vnitřních rozhodovacích procesů, které bude znamenat porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře. Jedná se o další projev ochrany dobré víry třetích osob ve všeobecné zástupčí oprávnění statutárního orgánu.⁴⁶

V případě kolektivního orgánu je však nutné od vnitřního omezení odlišit *způsob, kterým statutární orgán jedná za společnost*, nebo ten úinky vůči třetím osobám má. Dle obecného ustanovení § 164 odst. 2 OZ je možné, aby zakladatelské právní jednání, tedy v případě akciové společnosti stanovy, určilo způsob, kterým členové kolektivního statutárního orgánu jednají za společnost. Spádovým pravidlem je, že tak může být i každý člen samostatně, ale stanovy mohou určit, že musí jednat více členů dohromady (tzv. pravidlo *ty a více oří*). Kombinace jsou v tomto ohledu různorodé, ale vždy musí tento způsob směřovat ke společnému jednání členů statutárního orgánu.⁴⁷ Z logiky věci vyplývá, že člen individuálního statutárního orgánu jedná vždy samostatně.

Od výše uvedeného je však nutné rozlišovat ještě situace, kdy je *zákonem* určitému právnímu jednání vyžadován souhlas nejvyššího orgánu korporace. V souladu

⁴⁴ JENSEN, Michael C. *Theory of the Firm*, op. cit.

⁴⁵ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, op. cit., str. 387

⁴⁶ Viz poznámka pod čarou .42.

⁴⁷ Shodně Petr ECH in ECH, Petr. *Jednání (za) podnikatele / obchodní společnosti po rekonstrukci*, op. cit. nebo Jan LASÁK in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 391.

s ustanovení § 48 ZOK zp sobuje absence takového souhlasu relativní neplatnost jednání, které je možné se dovolat do šesti měsíců od okamžiku, kdy se o neplatnosti dozvěděl la nebo mohla dozvědět oprávněná osoba, nejdéle však do deseti let od doby, kdy k takovému jednání došlo. Základ lze uvést prodej obchodního závodu, kterému je vyžadován souhlas valné hromady akciové společnosti podle ustanovení § 421 odst. 2 písm. m) ZOK.

3.2.3 Výkonný orgán

„Léta se traktovalo, na pozadí práva obchodního, že nikdo nesmí dávat pokyny týkající se obchodního vedení, a to proto, že obchodní vedení náleží statutárnímu orgánu a z důvodu jeho obrany a povinnosti konat s péčí řádného hospodáře tuto skutečnost nelze narušovat, ledaže zákon stanoví jinak. Nové právo tento předpoklad stále udržuje, by jen pro kapitálové obchodní společnosti.“

Zákon o obchodních korporacích stanoví, že obchodní vedení náleží statutárnímu orgánu kapitálové obchodní společnosti, což navazuje na spádovou a širokou kompetenci statutárního orgánu podle § 163 a 164 ob. zák. Současně je stanoveno, že u kapitálových obchodních společností není nikdo oprávněn dávat pokyny.“⁴⁸

Uvedená citace podporuje výše popsanou tezi, že česká právní doktrína tradičně spojuje působnost v oblasti obchodního vedení se statutárním orgánem kapitálových obchodních společností. Zároveň se ale domnívám, že to samo o sobě nevyplývá mnou nastíněně dle, protože jak bude ukázáno níže, výlučná působnost v oblasti obchodního vedení není inherentním znakem statutárního orgánu.

Výkonný orgán není, na rozdíl od statutárního orgánu, zákonem vymezen a zákon o obchodních korporacích s tímto pojmem ani nepracuje. Z tohoto důvodu za výkonný orgán pro účely této práce považuji ten, který má působnost v oblasti obchodního vedení. Obchodní vedení je otevřený právní pojem, jehož naplnění je ponecháno doktríně a soudní praxi. Jako základ pozitivního vymezení obchodního vedení lze uvést výslovně z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, který ho charakterizoval jako „průběžnou pravidelnou správu záležitostí společnosti a jejího podniku, tzn. rozhodování o

⁴⁸ HAVEL, Bohumil. Povinnost poslušnosti jako složka fiduciární obligace: Závaznost pokynů v koncernu? In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance*. s. 116 - 126. ISBN 978-80-7478-654-9., str. 120

organizačních, technických, obchodních, personálních, finančních aj. otázkách běžného života. Rozumí se tím řízení společnosti, zejména organizování a řízení její podnikatelské činnosti, v etn rozhodování o jejích podnikatelských záležitostech.⁴⁹ Slovy B. Havla se jednoduše jedná o správu rutinních záležitostí souvisejících s provozem podniku (dnes obchodního závodu) a další činnost společnosti, v etn záležitostí nahodilých, které ale s provozem podniku/obchodního závodu běžně souvisí.⁵⁰

Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích pravidelně zdrazuje návaznost na podnikatelskou činnost společnosti jako kritérium pro vymezení obchodního vedení. Jak uvádí komentářová literatura, dochází v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu i k negativnímu vymezení obchodního vedení. Jedná se zejména o náležitosti, které se týkají práv a povinností společnosti a právního postavení a existence samotné společnosti (změna společenské smlouvy, schvalování ústavní závazky, zrušení společnosti.⁵¹ I. Pelikánová takové negativní vymezení shrnula jako „záležitosti týkající se společnosti jakožto právnické osoby“.⁵² Stále ale platí, že obchodní vedení je pojmem otevřeným a jako s takovým je s ním třeba pracovat.

Moji tezi o dlezení statutárního orgánu a orgánu, jemuž přísluší obchodní vedení, podporuje i J. Lasák, když píše: „Ze skutečnosti, že statutární orgán je ze zákona v akciové společnosti s monistickým systémem vnitřního řízení nejen statutárním orgánem, nýbrž i orgánem, kterému přísluší obchodní vedení [...]“⁵³

3.2.4 Orgán s tzv. zbytkovou působností

Občanský zákoník ani zákon o obchodních korporacích s pojmem zbytková působnost výslovně nepracuje, ale v kontextu kapitálových obchodních společností ji formuluje pomocí negativního vymezení zejména v rámci působnosti svévolné valné hromady. Obecné pravidlo § 163 OZ stanoví pro všechny právnické osoby, že *veškerá působnost, kterou*

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 4 Afs 24/2003.

⁵⁰ HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve svobodě proměny*, op. cit., str. 84

⁵¹ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 1029

⁵² CHVALOVÁ, Lucie. *Obchodní vedení*. Praha, 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/129838/14730824/>. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí práce Kateřina Eichlerová., str. 19

⁵³ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 2171

zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu ve své moci nesvítí jinému orgánu právnické osoby, náleží statutárnímu orgánu. Toto pravidlo se pro absenci zvláštního pravidla přímo aplikuje na představenstvo v akciové společnosti s dualistickým systémem vnitřní struktury. Nicméně pro akciové společnosti, jež si zvolily systém monistický, je nutné aplikovat zvláštní pravidlo v ustanovení § 460 odst. 2 ZOK, které zbytkovou působnost svěřuje správní radě. Tím dochází k narušení tradičně chápané působnosti statutárního orgánu, kterému zpravidla tato zbytková působnost náleží, protože správní rada *není* statutárním orgánem akciové společnosti. Zmínku o statutárním orgánu v ustanovení § 163 OZ v tomto kontextu tedy chápu jako užití legislativní zkratky, nikoliv jako definici vymezení statutárního orgánu jako takového.

S ohledem na závěry uvedené v této kapitole je dále nutné zpřesnit chápání zbytkové působnosti správní rady, nebo její vymezení v obchodním zákoníku a v zákoně o obchodních korporacích není zcela totožné, respektive dopadá na jiné okruhy působnosti. Zastánci názoru, že v působnosti statutárního orgánu *per se* je všeobecné zástupčí oprávnění i obchodní vedení, by mohli proti mému předpokladu argumentovat, že zbytková působnost tedy zahrnuje vše, co leží mimo rámec všeobecného zástupčího oprávnění a obchodního vedení. Pouze v kontextu § 163 OZ a představenstva v dualistickém systému by to jistě byla pravda, ale právní ustanovení § 460 odst. 2 ZOK tento názor významným způsobem prolamuje, neboť na jeho základě je interpretována možná širší působnost správní rady v oblasti obchodního vedení. V detailu se k této problematice vrátím v části v nově vymezení působnosti orgánů v monistickém systému správy akciových společností.

3.2.5 Kontrolní orgán

Kontrolníinnost je chápána jako druhá stejně důležitá funkce při správě akciové společnosti alokovaná určitému orgánu, který pro účely této práce označuji za kontrolní orgán. V dualistickém systému správy jím je dozorčí rada a v monistickém systému správní rada, které jsou zákonem povolány dohlížet na výkon působnosti představenstva, respektive statutárního ředitele, a na dalšíinnosti společnosti (§ 448 ZOK). Za tím účelem mají kontrolní orgány právo nahlížet do všech dokumentů společnosti a kontrolovat, zdali odpovídají skutečnosti a jsou v souladu s právními předpisy a stanovami (§ 447 ZOK).

Na tomto místě není třeba se dále zabývat vymezením kontrolního orgánu, nebo jeho působnost je v obou systémech správy akciové společnosti alokována poměrně jednoznačně a výklad dotčených ustanovení monistického systému není závažnější obtíže.

3.2.6 Nejvyšší orgán

Nejvyšším orgánem kapitálových obchodních společností je valná hromada, což jsou kvalifikované shromáždění všech společníků /akcionářů společnosti. Zákon vedle vymezení působnosti upravuje náležitosti jejího svolání, usnášeděschopnosti a rozhodování. Jedná se o stálíci mezi orgány kapitálových obchodních společností, která nedoznala podstatných změn s přijetím zákona o obchodních korporacích. Příkladné pro zákonnou úpravu valné hromady je její univerzálnost pro oba systémy vnitřní správy akciové společnosti, nebo dle ustanovení § 397 odst. 2 ZOK se úprava valné hromady uplatní pro oba systémy stejně, pokud zákon nestanoví jinak. Z hlediska této kapitoly relevantní otázka, tj. vymezení působnosti valné hromady, je zákonem řešena v ustanovení § 421 ZOK poměrně jasně a nerozporně, by ani to neplatí v případě monistického systému zcela bezvýjimečně⁵⁴.

Za zmínku v rámci této kapitoly stojí krátký komentář k působnosti valné hromady v oblasti obchodního vedení. Mé vymezení výkonného orgánu by mohlo být bez následujícího upřesnění problematické, nebo hypoteticky by pod uvedenou definici výkonného orgánu šlo zahrnout i valnou hromadu. I. Štenglová totiž uvádí, že co se strategické roviny obchodního vedení týká, může do ní promlouvát valná hromada skrze její své působnosti.⁵⁵ Z toho by vyplývalo, že strategická obchodní rozhodnutí spojená s prodejem i změnou obchodního závodu, která musí valná hromada schválit, jsou projevem v oblasti obchodního vedení. Valnou hromadu přesto nepovažuji za výkonný orgán společnosti, což je konsistentní s mým vymezením výkonného orgánu, protože schválení určitých transakcí valnou hromadou v rámci její působnosti podle § 421 odst.

⁵⁴ Viz níže uvedené pojednání o vymezení působnosti v otázce volby statutárního ředitele.

⁵⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Bohumil HAVEL, Filip CILEK, Petr a Petr ŠUK. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, xiv, 994 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-480-3, str. 461.

2 písm. m) ZOK považují za zákonnou podmínku pro realizaci takového rozhodnutí výkonného orgánu v rámci jeho působnosti v oblasti obchodního vedení.

3.3 Poznámky závěrem

Výše popsané funkční dělení orgánů akciové společnosti podle rozložení jednotlivých oblastí působnosti sleduje snahu jasně vymezit povahu obligatorně izolovaných orgánů monistického systému. Jsem přesvědčen, že tento cíl je podmíněn sledným rozlišováním mezi všeobecným zástupcem oprávněným statutárního orgánu a působností v oblasti obchodního vedení. Tím nepopírám, že tyto roviny na sebe do významné míry navazují, ale to by nemělo být důvodem pro stírání rozdílů mezi nimi. Zároveň jsem si vědom, že uvedené dělení může působit jako zbytečné akademické teoretizování, s čímž sám také souhlasím. Pokud bychom totiž hypoteticky oddělili všeobecné zástupce oprávněné od obchodního vedení tím, že bychom oblast působnosti svého odlišným orgánem, stal by se ze statutárního orgánu pouhý „stroj na podpisy“ zcela závislý na příkazech výkonného orgánu. Lze tedy předpokládat, že statutárnímu orgánu bude vždy svěřeno ve větší či menší míře i obchodní vedení. O tom, jakou míru zvolil zákonodárce pro správní radu a statutárního ředitele v monistickém systému správy akciové společnosti, bude pojednáno níže.

4 Monistický systém v zákoně o obchodní korporacích

4.1 Úvod

4.1.1 Stav před rekonstrukcí

V České republice byl od dob ústavnosti obchodního zákoníku⁵⁶ jediným možným modelem vnitřní správy národní akciové společnosti systém dualistický, který stavěl na striktním oddělení výkonných a kontrolních funkcí členy volených orgánů. Představenstvu, což byl statutárním orgánem společnosti, bylo svěřeno jednatelské oprávnění a obchodní vedení (§ 191 a 192 ObchZ), na jehož činný výkon měla dohlížet dozorčí rada (§ 197 ObchZ). Toto rozložení působnosti bylo dále posíleno neslučitelností funkcí členů představenstva a dozorčí rady, takže jedna osoba nemohla být členem obou orgánů souasně (§ 200 odst. 4 ObchZ). Dalším faktorem, který znamenal v této nezávislost obou orgánů, bylo spádové pravidlo obchodního zákoníku, mluví-li stanovy, volí členy představenstva i dozorčí rady valná hromada. To je dle mého názoru významná odchylka od německé úpravy, kterou se tuzemská doktrína jinak nechává hojně inspirovat, když tak stanoví, že představenstvo je voleno dozorčí radou.

S přijetím zákona č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti („ZoSE“), který implementoval nařízení Rady (ES) č. 2157/2001, o statutu evropské společnosti, byl do českého právního řádu uveden monistický systém správy akciové společnosti vycházející z francouzské úpravy. Jednalo se o provedení povinnosti, kterou ukládalo citované nařízení, aby bylo umožněno v rámci členských států Evropské unie zakládat evropské (akciové) společnosti (*Societas Europaea* nebo jen „SE“). První ambicí jejich tvůrců bylo vytvoření univerzální nadnárodní formy akciové společnosti, která by byla jednotná pro všechny členské státy, což se ale nakonec nezdařilo. Výsledkem tak byla povinnost členských států implementovat na základě přijatého nařízení takovou úpravu, která by umožnila volbu mezi dualistickým a monistickým systémem vnitřní správy pro evropskou společnost s tím, že jen u těch, které základní atributy stanovené nařízením bylo nutné dodržet. Ve zbylém rozsahu bylo možné subsidiárně užít úpravu národního právního systému, který se v právním řádu členského státu již vyskytoval, a druhý systém doplnit

⁵⁶ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který vstoupil v ústavnost dne 1. ledna 1992 a byl zrušen k 1. lednu 2014.

zvláštním zákonem. V případě České republiky bylo nutné, pro absenci úpravy v obchodním zákoníku, doplnit v citovaném zákoně o evropské společnosti úpravu monistického systému.

Úprava monistického systému v ZoSE před jeho novelou přijatou v souvislosti s rekonstrukcí do značné míry vycházela z úpravy francouzské. V rámci monisticky spravované evropské společnosti se zizovala správní rada nejméně o t ech a maximálně osmnácti lenech. Obchodním vedením byl povolen bu předseda správní rady, nebo jiná osoba označená jako generální editel. Ten, kdo byl povolen obchodním vedením, byl zároveň statutárním orgánem společnosti. Navíc mohl požádat správní radu, aby jmenovala jednu až p t osob, které by asistovaly generálnímu editeli i předsedovi-generálnímu editeli p i obchodním vedení společnosti. Správní rada pak m la zejména ur ovat orientaci innosti evropské společnosti a dohlížet na její realizaci, ale zároveň byla také statutárním orgánem oprávněným jednat navenek ve všech v cech.⁵⁷

V rámci rekonstrukce soukromého práva v České republice však došlo ke zrušení prakticky celé úpravy monistického systému v ZoSE, nebo byla nahrazena úpravou v zákoně o obchodních korporacích. Ta je nyní aplikovatelná jak na národní akciové společnosti, tak případně na evropské společnosti se sídlem na území České republiky, které si zvolí monistický systém správy. Jediný zvláštní požadavek, který byl v ZoSE zachován i po rekonstrukci, nebo vychází z přímo aplikovatelné úpravy na řízení o statutu SE, je minimální počet í a maximální počet osmnácti len správní rady.⁵⁸

4.1.2 Rekonstrukce soukromého práva s ohledem na implementaci monistického systému

Zákon o obchodních korporacích zakotvil s ú inností od 1. ledna 2014 vedle tradičního dualistického systému nov také úpravu monistického systému správy i pro národní akciové společnosti. N kte í auto i tento po in v oblasti práva obchodních společností ozna il i za *revolu ni*⁵⁹. Domnívám se však, že s ohledem na vývoj v jiných evropských

⁵⁷ Uvedený stručný popis monistického systému evropské společnosti vychází z povodního znění ustanovení § 26 – 42 zákona . 627/2004 Sb., o evropské společnosti. V tšina této úpravy byla zrušena s ú inností od 1. ledna 2014.

⁵⁸ § 26 zákona . 627/2004 Sb., o evropské společnosti

⁵⁹ D DI , Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (1. ást)*, op. cit.

zemích se jedná o krok spíše *evoluční*, nebo sleduje trend, který není ojedinělý. Ten spoívá v rozšíování možností, kterými lze strukturovat vnitní orgány obchodních společností. Například Francie známá pro svůj monistický systém, zavedla v roce 1966 možnost zvolit si systém dualistický. Itálie v roce 2003 doplnila svůj tzv. tradiční systém, který svou povahou v hrubých rysech představuje obdobu dualistického systému, rovnou o dva další možné systémy. Modifikovaný systém dualistický vycházející z německé koncepce, ale v některých základních rysech velmi odlišný od „tradičního“ italského systému, a systém monistický inspirovaný úpravou anglickou.⁶⁰ V nedávné době, od ledna 2013, pak byla zavedena možnost monistického systému i pro akciové společnosti se sídlem v Nizozemí, které je známé svou dlouhou tradicí dualistického systému.⁶¹

Ostatná možná vůbec nejlepším příkladem nastíněného trendu bylo právě samo nařízení o statutu evropské společnosti, které zavedlo povinnou možnost volby mezi dualistickým a monistickým systémem například evropskými státy, i když jen pro nadnárodní formu akciové společnosti. Problém s evropskou společností je relativní složitost jejího založení, nebo jednou z podmínek je, zjednodušeně řečeno, přítomnost nadnárodního i evropského prvku, který tak vylučuje možnost užití této formy pro podnikatelské účely menších, čistě národních subjektů. Tím jim bylo efektivně zabráněno v adopci jednoho z možných systémů vnitřní správy, které nařízením umožňovalo, a byli odkázáni na národní úpravu. Jeví se mi tak logické, že se zákonodárci rozhodli možnost volby vnitřní struktury akciových společností promítnout i do národních předpisů, aby z jejich výhod mohli těžit všichni podnikatelé.

Za zmínku stojí poznámka, že o obdobném postupu uvažovala země s tradičním monistickým systémem, jakou je Velká Británie. V rámci rekonstrukce domácího práva obchodních společností si odborníci kladli otázku, zdali rovněž zakotvit možnost volby mezi systémy a zavést do národní úpravy systém dualistický. Tento návrh byl po

⁶⁰ GHEZZI, Federico a Corrado MALBERTI. The Two-Tier Model and One-Tier Model of Corporate Governance in the Italian Reform of Corporate Law. *European Company and Financial Law Review*. 2008, 5(1): 1 - 47. ISSN 1613-2548. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1111528>.

⁶¹ DELOO, Paul a Henriette VAN VEEN - HUISMAN. Alert - One-Tier Board Act has entered into effect as of 1 January 2013. *Burenlegal.com* [online]. 2013 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://www.burenlegal.com/en/nieuws/2013/01/18/alert-one-tier-board-act-has-entered-into-effect-as-of-1-january-2013-177>.

diskuzích zavržen s tím, že dosavadní systém jednoho správního orgánu je lepší⁶² a není důvod pro zavedení alternativního dualistického systému. Ostatně anglická právní úprava je v oblasti vnitřní struktury orgánů natolik flexibilní, že je možné uvažovat o ustavení dualisticky spravované akciové společnosti bez nutnosti výslovné zákonné úpravy.⁶³

Samotnou myšlenku zavedení monistického systému i pro národní akciové společnosti proto vnímám jako pozitivní. Koneckonců celá sada světových nejvýznamnějších korporací je na základě tohoto systému spravována a i s ohledem na specifika českého podnikatelského prostředí může být tento systém atraktivní pro menší neveřejné akciové společnosti z hlediska potenciálně nižších nákladů na jejich správu. Co však zůstává především rozporuplných až velmi negativních reakcí české odborné veřejnosti, je konkrétní podoba implementace monistického systému v zákoně o obchodních korporacích, která skrývá celou řadu výkladových problémů.

V této kapitole, kterou považuji za středně těžkou část práce, se budu detailně zabývat úskalími, která s sebou nová úprava přinesla, a pokusím se zodpovědět na komplikovanou otázku ohledně skutečné povahy a účinnosti správy monisticky spravované akciové společnosti v České republice. Cíle, které si kladu a kterým odpovídá struktura následujícího textu, jsou (1) popis a komentář legislativního provedení monistického systému v českém právním řádu, (2) shrnutí hlavních parametrů obligatorně zizovaných orgánů v tomto systému (3) se zvláštním ohledem na rozložení působnosti mezi tyto orgány, od čehož si slibuji odpověď na především otázku o skutečné povaze monistického systému v České republice.

4.2 Zákonná úprava monistického systému a užitá legislativní technika

4.2.1 Základní právní rámec

Rekodifikace soukromého práva si kladla za cíl sjednotit úpravu základních koncepčních otázek vlastních všem právnickým osobám do obchodního zákoníku. Některá pravidla o orgánech právnických osob dříve obsažená v obchodním zákoníku se

⁶² JUNGSMANN, Carsten. *The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems*, op. cit., str. 429.

⁶³ DAVIES, P. *Principles of Modern Company Law*, op. cit., str. 422.

pro jejich dobrou funkčnost přesunula na obecnou úroveň, aby mohla být aplikována na všechny právnické osoby soukromého práva. Zvláštním zákonem, kterým je ve vztahu k obanskému zákoníku i zákon o obchodních korporacích, byla vyhrazena úprava, která má odrážet specifika jednotlivých oblastí. Z toho důvodu například nalezneme ustanovení zakládající obecnou povinnost péče o národní hospodářství v § 159 OZ pro všechny členy volených orgánů právnických osob, nebo je rozumné, aby byla součástí regulace všech právnických osob bez ohledu na jejich účel a formu. Nicméně výjimku z případné odpovědnosti za porušení péče o národní hospodářství podob takzvaného pravidla podnikatelského úsudku nalezneme až ve zvláštním úpravě zákona o obchodních korporacích v § 51 odst. 1 ZOK. Uvedené pravidlo reaguje na specifika podnikatelského života, kterému je určita míra rizika vlastní a v mnoha případech je pro rozvoj ekonomiky dokonce žádoucí, aby se podnikatelé za splnění přírodních požadavků nebáli investovat do rizikových ale potenciálně velmi výnosných projektů.

Při zkoumání úpravy povinností zvolených orgánů akciové společnosti si tedy nevystačíme pouze z jedním pramenem práva, ale je nezbytné je kombinovat a vykládat ve vzájemných souvislostech. Obecnou úpravu orgánů právnických osob nalezneme v části první, hlava I, díle 3, oddíle 1, § 151 až 167 OZ, které vymezují některé základní požadavky na členy orgánů právnických osob v etn vymezení jejich základních povinností a způsobu, kterým vytváří vliv právnické osoby a projevují ji navenek vůči ostatním osobám. Zvláštní úprava orgánů obchodních korporací je v části první, hlava I, díle 7 a 8 zákona o obchodních korporacích, která je pro povinnosti zvolené orgány akciové společnosti dále specifikována ve speciální úpravě hlavy V, dílu 5 stejné části zákona.

4.2.2 Vymezení monistického systému

Slovy zákona o obchodních korporacích je monistický systém takový, ve kterém se zizuje správní rada a statutární ředitel (§ 396 odst. 2 ZOK). Bez větší obtíží si lze všimnout, že už na úrovni obecné zákonné definice dochází k určitému matení pojmů, nebo klasická podoba monistické struktury obvykle počítá vedle valné hromady pouze s jedním povinným zvoleným orgánem ve vnitřní struktuře akciové společnosti. Situaci dále nepomáhá ani zvolená legislativní technika zvláštní úpravy monistického systému v ustanoveních § 456 až 463 ZOK, která je velmi strohá a zcela zásadním způsobem spoléhá na úpravu systému dualistického. Základní ustanovení § 456 ZOK vymezující

povinn z izované orgány monistického systému totiž stanoví, že „kde se v tomto zákon stanoví o p edstavenstvu, rozumí se tím podle okolností statutární editel nebo jiný orgán spole nosti, který má obdobnou p sobnost.“ a obdobn pro správní radu „kde se v tomto zákon stanoví o dozor í rad , rozumí se tím podle okolností správní rada nebo p edseda správní rady anebo jiný orgán s obdobnou p sobností.“ Tím se zákonodárce vyhnul pot eb detailního zpracování monistického systému a nutnosti precizovat ustanovení celého zákona o obchodních korporacích pro oba systémy zvláš .

Na tomto míst asi každého tená e zákona jist napadne, v em tedy vlastn spo ívá rozdíl mezi systémem monistickým a dualistickým, když v obou se povinn z izují dva orgány, na které se mají navíc obdobn uplatnit shodná pravidla. Uvedená právní úprava nicmén nemate pouze laické tená e zákona, ale i n které odborníky, kte í íkají, že zákon o obchodních korporacích místo systému monistického zavedl pouze modifikovaný systém dualistický.⁶⁴ Kdybychom cht li být ušt pa ní, m žeme dokonce íci, že v „ eské verzi“ monistického systému se povinn z izují nikoliv pouze dva, ale dokonce orgány t í, nebo vedle správní rady a statutárního editela se z izuje ješt funkce p edsedy správní rady (§ 461 ZOK), který na rozdíl od p edsed p edstavenstva a dozor í rady v systému dualistickém má samostatn vymezenou p sobnost do ur ité míry nezávislou na p sobnosti správní rady, které p edsedá. Koneckonc práv uvedené podporuje i samotná d vodová zpráva, která o p edsedovi správní rady hovo í jako o orgánu spole nosti.⁶⁵

P í bližším zkoumání však zjistíme, že zákonná konstrukce monistického systému poskytuje zna nou ší í možného výkladu a jeho kone ný charakter tak zásadním zp sobem bude vycházet z toho, kterým interpreta ním sm rem se vydáme. Hlavní problém nespo ívá ani tak v tom, že bychom zákon neum li vyložit zp sobem, kterým bychom se pravé povaze monistického systému p íblížili, ale zejména v právní nejistot , kterou p ináš í vágní a ned sledné vymezení p sobnosti správní rady a statutárního editela. Nelze totiž vylou it, že p es dob e mín nou snahu t ch, kte í zahrani ní

⁶⁴ DVO ÁK, Tomáš. *Monistický systém vnit ní struktury akciové spole nosti*, op. cit., str. 35.

⁶⁵ HAVEL, Bohumil. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou d vodovou zprávou a rejst íkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9, str. 181.

monistické systémy znají, nebude jejich rozšiřující výklad směřující k posílení pozice správní rady odmítnut ze strany konzervativních odborníků.

Jedná se o trochu paradoxní situaci. Výše jsem uvedl, že s ohledem na velmi odlišný přístup k právní regulaci chápou, proč se tváří zákon v důvodové zprávě nehlásí k úpravě anglické, která je pro svůj monistický systém s touto známá. Když ovšem vezmu v potaz, že jedním ze vzorů monistického systému, ke kterým se důvodová zpráva naopak hlásí, je úprava italská, napadá mne otázka, proč byla zvolena metoda strohé a na odkazech založené úpravy. Obdobný přístup byl totiž zvolen pro implementaci monistického systému v rámci reformy italského práva obchodních společností již v roce 2003 a stal se terčem kritiky ze strany domácích odborníků ze stejného důvodu, se kterým se potýkáme dnes my, a tím je nejasné vymezení působnosti jednotlivých orgánů.⁶⁶ Odhlédneme-li od kritiky naší úpravy, která sama o sobě nic nevyeší, musíme se vypořádat s právní úpravou v podobu, kterou nalezneme v platném a účinném zákoně o obchodních korporacích.

Předně bych se chtěl vypořádat s názorem, že nebyl zaveden pravý monistický systém, ale pouze jakýsi modifikovaný systém dualistický. Základní ustanovení § 456 ZOK o orgánech monistického systému samozřejmě vyznívá, jako by statutární editel byl jakousi obdobou představenstva z dualistického systému a správní rada pak obdobou dozorčí rady, ale takový rychlý závěr je nepřesný. Podíváme-li se totiž na zvláštní ustanovení vymezující působnost správní rady (§ 460 ZOK) a statutárního editele (§ 463 odst. 1 a 4 ZOK), zjistíme, že rozdělení působnosti mezi obligatorně zřízené orgány se v obou systémech zásadním způsobem liší.

V rámci českého dualistického systému zastává výsadní postavení představenstvo, které je statutárním orgánem společnosti, tudíž mu náleží všeobecné zástupčí oprávnění, má vlivnou působnost v otázkách obchodního vedení a celkově zajišťuje v tšinu účinnosti v rámci společnosti, když mu je svěřena i tzv. zbytková působnost. Dozorčí rada, což by vlivně kontrolní orgán, pak dohlíží na řádný výkon účinnosti představenstva a celé společnosti (§ 446 odst. 1 ZOK). Důvodem, proč nelze na správní radu a statutárního editele nahlížet jako na obdobu orgánů dualistického systému, je velmi odlišná alokace

⁶⁶ GHEZZI, Federico. *The Two-Tier Model and One-Tier Model of Corporate Governance in the Italian Reform of Corporate Law*, op. cit., str. 26 a násled.

uvedených oblastí působnosti. V rámci monistického systému totiž dochází k odtržení několika složek působnosti, které byly tradičně svěřeny statutárnímu orgánu, když správní rada je vedle kontrolní činnosti svěřena jak působnost v oblasti obchodního vedení, tak i zbytková působnost. Tím dochází ke kumulaci výkonných a kontrolních funkcí v rukách jednoho orgánu, které jsou v dualistickém systému nevídané. Pohledu však uvedené sloučení funkcí nebylo provedeno dle sledného, když správní rada nebylo svěřeno všeobecné zástupčí oprávnění statutárního orgánu. Tím disponuje statutární editel, který se dle působnost v oblasti obchodního vedení se správní radou.

eský monistický systém tak není ani vzdálenou obdobou dualistického systému, jakkoliv přestože znění ustanovení § 456 ZOK, ani se nejedná o stejný monistický systém, nebo se v něm stále nacházejí dva orgány, kterým je svěřena správa společnosti a které jsou na sobě do značné míry nezávislé, nebo statutární editel nemusí být členem správní rady a zákon jeho úlohu ve správní radě ani nekonstruuje jako spádové řešení. Odlišnost od klasických monistických systémů je pak podtržena tím, že správní rada není statutárním orgánem společnosti, a tudíž za ni není oprávněn jednat z titulu všeobecného zástupčího oprávnění.

Na základě práva uvedeného vnímám formulaci ustanovení § 456 ZOK jako nešťastnou a neintuitivní, nebo vede k nepřesnému a zavádějícímu srovnání obligatorních orgánů obou systémů. Domnívám se, že i lovk znalý práva, nikoliv však odborník na akciové společnosti, bude tímto ustanovením k srovnávání sváděn.

Z práva popsaného provedení úpravy monistického systému v zákoně o obchodních korporacích vzniká celá řada výkladových problémů, které se staly předmětem kritiky a zvýšeného zájmu odborné veřejnosti o tuto oblast korporátního práva. Jmenovitě lze uvést, že za hlavní problém je považováno (1) nejasné vymezení působnosti obligatorních orgánů monistického systému, tj. správní rady a statutárního editela, v oblasti obchodního vedení; (2) nejasné vymezení působnosti v oblasti kontrolní činnosti mezi správní radou a jejím předsedou; (3) nejasné vymezení působnosti v oblasti volby statutárního editela; a (4) nejasné vymezení působnosti v otázkách korporátních činností, které nespádají ani pod obchodní vedení, ani pod kontrolní činnost.

4.3 Volba mezi systémy

První praktická otázka ve vztahu k monistickému systému, kterou budou zakladatelé i akcionáři řešit, je správné provedení jeho volby ve stanovách společnosti. Zákon o obchodních korporacích v § 250 odst. 2 písm. f) ZOK stanoví, že provedení takové volby je povinnou náležitostí stanov, ale již nevynezuje, jak přesně má být provedena. Nejbezpečnější metodou bude do stanov explicitně uvést, který ze systémů byl zvolen včetně případného odkazu na § 396 odst. 1, respektive odst. 2 ZOK. Za dostatečnou pak bude možné považovat i volbu implicitní, když budou stanovy obsahovat ustanovení o zřízení správní rady a statutárního ředitele. V pochybnost se uplatí nevyvratitelná právní domněnka § 396 odst. 3 ZOK o přednosti dualistického systému.

4.3.1 Je nutný opt-in?

V dosavadní praxi rejstříkových soudů se objevil problém, zdali si mohou zvolit monistický systém i akciové společnosti vzniklé před účinností zákona o obchodních korporacích, které se však nepodíly nové úpravou a zůstávají tak v režimu předchozího obchodního zákoníku v rozsahu, který umožní donucující ustanovení zákona o obchodních korporacích (§ 777 ZOK). Rejstříkové soudy odmítají zapisovat změny stanov, kterou je provedena změna vnitřní struktury orgánů na monistický systém s tím, že se jedná o nový institut zákona o obchodních korporacích, a tudíž tuto změnu není možné provést bez souhlasného podřízení se nové právní úpravě (tzv. *opt-in*).⁶⁷

Klíčem k rozřešení předložené otázky je výklad příslušných předchodných ustanovení § 777 odst. 4 a 5 ZOK, ze kterých plyne, že podřízení se nové právní úpravě se týká „práv a povinností společností“ obchodních korporací vzniklých před nabytím účinnosti zákona o obchodních korporacích. Citovaná ustanovení stanoví, že součástí společenských smluv těchto korporací jsou i ustanovení obchodního zákoníku o právech a povinnostech jejich společností, pokud nejsou v rozporu s donucujícími pravidly zákona o obchodních korporacích. Dotčené korporace se mohou změnou společenských smluv do dvou let od účinnosti zákona o obchodních korporacích podřídit nové právní úpravě jako celku s tím, že změna nabývá účinnosti dnem zveřejnění zápisu v obchodním rejstříku.

⁶⁷ Informace od P. Šuka ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

Z práva uvedeného lze vyvodit, že *opt-in* do nové úpravy je prováděn pouze ve vztahu k ustanovením o právech a povinnostech akcionářů. Jelikož vnitřní struktura akciové společnosti nespadá do podmnožiny těchto ustanovení, je možné, aby zminuovaná monistický systém provedly i společnosti uvedené v § 777 odst. 4 ZOK, které *opt-in* neprovedly, a rejstříkové soudy by jim v tom neměly bránit.

4.4 Správní rada

4.4.1 Povaha správní rady

Správní rada představuje stěžejní orgán správy akciové společnosti s monistickým systémem vnitřní struktury,⁶⁸ který má charakter výkonného i kontrolního orgánu, nebo v sobě kombinuje působnost v oblasti obchodního vedení i dohledu nad činností společnosti. Ihned v úvodu je nutné zmínit, že takto popsané vymezení není z textu zákona na první pohled zcela zřejmé, neboť zákon o obchodních korporacích správní radu přímo nevynechává a v základním ustanovení o monistickém systému se spokojí s pouhým odkazem na analogické užití úpravy dozorčí rady v dualistickém systému (§ 456 odst. 2 ZOK). Taková úprava může svádět k myšlence, že se bude jednat pouze o čistě kontrolní orgán, jak je tomu v případě dozorčí rady. Pro úplné pochopení role správní rady si nevystačíme s citovaným základním ustanovením, ale musíme svou pozornost zaměřit na kriticky dležitá ustanovení § 460 ZOK, které vedle kontrolní činnosti správní radu zakládá působnost v oblasti obchodního vedení a zároveň z ní činí orgán s tzv. zbytkovou působností, čímž dochází k zásadnímu posunu v koncepci monisticky spravované akciové společnosti oproti dualistickému systému.

Nkteří autoři v popisu správní rady uvádí její negativní vymezení, když konstatují, že se nejedná ani o orgán nejvyšší, kterým je valná hromada, ani o orgán statutární, kterým je statutární ředitel. Takové tvrzení je bezesporu pravdivé, pokud zároveň máme

⁶⁸ Důvodová zpráva ve vztahu ke správní radě rovněž užívá slova „stěžejní“ pro její popis, ale vzhledem ke kontextu zbylého textu takové konstatování není příliš přesné. Ostatně celá část důvodové zprávy v nově monistickém systému není dostatečně detailní a tudíž ani návodná pro pochopení úlohy správní rady a statutárního ředitele. To považuji za velký nedostatek, když vezmeme v potaz, že monistický systém správy akciové společnosti představuje v českém právu novinku, s níž nemáme mnoho praktických zkušeností. Srov. HAVEL, Bohumil. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, str. 179 a násl.

na paměti specifika monistického systému. Jak jsem ale uvedl výše, mezi odbornou veřejností někdy dochází k *automatickému* slučování všeobecného zástupního oprávnění, obchodního vedení a zbytkové působnosti v rukách statutárního orgánu. Tak tomu ale v monistickém systému není a uvedené negativní vymezení by mohlo vést ke zmatení pojmů. Rozložení působnosti mezi správní radu a statutárního ředitele je vcelku unikátní a ze správní rady vytváří hybridní orgán správy akciových společností, který je jen stěží porovnatelný jak k postavení dozorčí rady, tak k představenstvu. Je to tedy orgán *sui generis* a jako takový je třeba ho zkoumat.

Pokud budeme vycházet ze zkušenosti zemí, kde je monistický systém pro správu akciových společností dominantní, lze předpokládat, že hlavní funkcí správní rady bude výkon dohledu a kontroly nad činností vrcholného managementu společnosti, v jehož českém kontextu stojí statutární ředitel. Za optimální situace má dobře fungující správní rada představovat sebejistého a schopného partnera, který nejen *ex post facto* prozkoumává správnost a vhodnost rozhodnutí managementu, ale zároveň poskytuje platformu pro otevřenou a rovnocennou diskusi mezi členy správní rady a vrcholným managementem společnosti ohledně stanovování vhodných strategií pro dosahování střednědobých i dlouhodobých cílů.

Participaci všech členů správní rady na diskusi a následném rozhodování o strategickém směřování společnosti lze vnímat jako jednu z významných předností monistického systému oproti roli dozorčí rady, která často funguje jen jako *ex post facto* kontrolní orgán bez větší možnosti předem ovlivnit důležité rozhodnutí ve společnosti. Právě uvedená výhoda monistického systému s sebou však nese i určitá rizika, na která poukazuje zahraniční literatura. Hlavním posláním správní rady je vykonávat správu nad akciovou společností v nejlepším zájmu společnosti a jejich akcionářů. Jejím členové jsou především vyslanci akcionářů a v jejich zájmu by měli vykonávat jim svěřené povinnosti: podporovat prosperitu společnosti a dohlížet na statutárního ředitele a členy vrcholného managementu, zda společnost na denní bázi řídí řádně a loajálně a nezneužívají své pozice pro osobní prospěch. Existuje ale riziko, že pokud dochází k setrpnosti rozdílu mezi výkonným a kontrolním orgánem a zaniká striktním oddělením jejich funkcí, může se stát, že členové správní rady, opožděni možnostmi zasahovat do strategických rozhodnutí, ztratí ze zřetele svou skutečnou úlohu spočívající v usměrňování managementu ve prospěch

akcionáři a za svou roli se sami pokládají za manažery společnosti. Jinými slovy se jenom budou opírat o vyšší váhu své výkonné a nikoliv kontrolní funkce.⁶⁹

Vznešené ambice na dobře fungující správní radu se však nemusí vždy shodovat s realitou, jež je značně závislá na obsazení správní rady vhodnými, kompetentními a zkušenými členy, kteří zajistí její účinnost svou odbornou i morální integritou a která jim pomůže odolat případným tlakům ze strany statutárního ředitele. Konkrétní pravidla pro složení správní rady jdou však nad rámec zákona o obchodních korporacích. Ten stanoví pouze minimální požadavky na její členy a jejich celkový počet. V této rovině tak hrají dominantní úlohu kodexy dobré správy akciových společností, detailně se soustřeďující právě na problematiku obsazení a složení správních rad dostatečně kvalifikovanými a nezávislými osobami. S trochou odlehčení lze říci, že tato pravidla směřují k nastavení dobře fungující „chemie“ mezi členy správní rady a managementem společnosti.

Limitujícím rysem těchto kodexů je jejich omezená formální závaznost, nebo jejich dodržováním jsou povinny zpravidla pouze kótované akciové společnosti. Kodexy nefungují na principu donucujících pravidel, ale na takzvaném pravidlu „dodrž nebo vysvětli“. Společnosti, které chtějí, aby jejich akcie byly přijaty k veřejnému obchodování na burze cenných papírů, musí dodržet požadavky stanovené patřičným kodexem dobré správy. Pokud ale z nějakého důvodu nechtějí nebo nemohou, musí takovou odchylku zdůvodnit a detailně zdokumentovat. Důležitost těchto pravidel stoupá v zemích s rozvinutými kapitálovými trhy, kde zároveň dochází k jejich pravidelné aktualizaci. Z anglické zkušenosti lze usoudit, že tamní *The UK Corporate Governance Code* se těší vysoké účinnosti, nebo většina společností, na které se formálně vztahuje, považuje za jednodušší pravidla zdůvodnit a dodržovat, než zdůvodňovat případné odchylky.⁷⁰

⁶⁹ JUNGSMANN, Carsten. *The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems*, op. cit., str. 460 – 461.

⁷⁰ DAVIES, Paul L. *Principles of Modern Company Law*, op. cit., str. 431.

V České republice je situace po hříchu tristní, nebo poslední verze obdobného dokumentu byla vydána Komisí pro cenné papíry naposledy v roce 2004.⁷¹ Je tedy zřejmé, že nemůže reflektovat novou právní úpravu a s ní ani monistický systém.

Výše uvedený ideální popis funkce správní rady s t žištěm v kontrolní a strategické innosti však není v rozporu s možným výkladem široké působnosti správní rady vycházející z ustanovení § 460 odst. 2 ZOK. O tom však až v jiné kapitole.

4.4.2 Volba a odvolání členů správní rady

Ustanovením § 421 odst. 2 písm. f), a skrze odkazující ustanovení § 456 odst. 2 i § 448 odst. 3 ZOK, je volba a odvolání členů správní rady svěřena valné hromadě společnosti. Z citovaných ustanovení je zřejmé, že působnost v této oblasti má valná hromada, ale přetrvává otázka, zdali se jedná o působnost výlučnou. Jinými slovy řečeno, je možné, aby část členů správní rady volil někdo jiný než valná hromada? Položená otázka má svůj původ v části ustanovení § 421 odst. písm. f) ZOK, které stanoví, že valná hromada volí členy dozorčí rady a správní rady, *s výjimkou členů dozorčí rady, které nevolí valná hromada*. Skrze odkazovací ustanovení § 456 odst. 2 ZOK lze tuto výjimku vztáhnout i na správní radu.⁷² Nejasná je však povaha této výjimky, protože není zřejmé, jestli pamatuje pouze na ustanovení zvláštních zákonů, které stanovují, aby část dotčených orgánů volili zaměstanovanci,⁷³ nebo se jedná o otevření možnosti pro úpravu ve stanovách, která by umožnila, aby část správní rady volily jiné osoby. Výklad předestřeného ustanovení je obzvláště důležitý, protože zákon o obchodních korporacích nepřebíral výslovné zakotvení zaměstanovanecké kodeterminace.⁷⁴ Doktrína není v odpovědi jednotná.

⁷¹ Kodex správy a řízení společností z června 2004 je dostupný z internetové adresy <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-byvaleho-fnm/sprava-majetku/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-corpor/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-zaloze-14620>

⁷² D. DIŠKA, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky* (2. část), op. cit.

⁷³ Například ustanovení § 233 zákona č. 125/2008 Sb., o podmínkách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁴ Koncept kodeterminace se uplatňuje v německém právu akciových společností a zavádí povinnost obsadit část dozorčí rady zaměstanovanci společnosti u akciových společností, které přechází zákonem stanovený počet zaměstanovanců. V obchodním zákoníku byla tato úprava obsažena v ustanoveních § 187 odst. 1 písm. e) a § 200 pro akciové společnosti s více než 50 zaměstanovanci.

J. Lasák a V. Filip argumentují ve prospěch rozšíření výkladu a v komentáři⁷⁵ přebírají názory, které publikoval J. Lasák společně s J. Ddíem.⁷⁶ V článku vychází z předpokladu, že úplný zánik samostanecké kodeterminace nebyl úmyslem zákonodárce a s ohledem na princip jednotnosti právního řádu odkazují na úpravu zákona o přeměnách, který s ní pro specifické případy počítá. Z toho se snaží dovodit, že k zániku kodeterminace, alespoň v rovině dobrovolné, nedošlo. Zároveň však připouští, že v případě tohoto rozšíření výkladu ale zákon nedává vůbec žádné mantinely pro přenos uvedené přirozenosti, což je u statusových záležitostí zcela neobvyklé. Následně se alespoň přibližně snaží narovnat argumentem veřejného pořádku a principu reziduálního nároku akcionářů v tom smyslu, že není možné, aby se akcionáři úpravou stanov zcela vzdali možnosti podílet se na správě společnosti, která je uskutečňována právem volbou členů jejích orgánů. Vedle absentujících mantinel dokonce na jiném místě odkazují na interpretační pravidlo Nejvyššího soudu, který konstatuje, že veškeré výjimky ze zákona se mají vykládat restriktivně.⁷⁷ Tím vlastně poskytují velmi pádné argumenty proti jimi přijatému řešení. S určitou mírou nadsázky tak lze říci, že v případě rozšíření výkladu založeného na obraně samostanecké kodeterminace se spíše jedná o „přání otce myšlenky“.

Restriktivní výklad se zakládá na mnohem jednoznačnějším argumentu, že uvedená výjimka musí plynout přímo ze zákona, nebo z přímého ustavování orgánů akciové společnosti (stejně jako ostatních obchodních korporací) je statusovou záležitostí, a tudíž se jedná o kognitivní zákonnou úpravu, od které se lze odchýlit pouze v mantinelech, které připouští sám zákon.⁷⁸ Nestačí tedy, aby zákon takovou možnost přímě nezakazoval, ale musí ji výslovně povolit. Tak tomu ale v případě jasného ustanovení § 448 odst. 2 ZOK, které se uplatní i na správní radu, není. A koliv se komentáři shodují, že se pro akciové společnosti, které by o dobrovolnou kodeterminaci stály, jedná o velmi tvrdý závazek, je na něm třeba trvat. P. Šuk v této souvislosti dodává, že pokud bychom se

⁷⁵ Srov. komentář k § 448 odst. 1 ZOK in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 2111 a násl.

⁷⁶ DDI, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (2. část)*, op. cit.

⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, spisová značka 25 Cdo 2940/2008.

⁷⁸ I když se k uvedené otázce nevyjadřuje přímo, lze stejný závazek vyvodit z komentáře I. Štenglové in ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 709.

přiklonili k rozšiřujícímu výkladu v rámci obrany kodeterminace, otevře tím Pandořinu skříňku bezbřehé volnosti delegovat volbu a odvolání členů správní rady/dozorčí rady na jakékoliv osoby. Pod tíhou argumentů se nakonec k restriktivnímu výkladu přiklání vedle P. Šuka i J. D. Di, který převodně zastával liberální názor.⁷⁹

Zdá se tedy, že nedávný vývoj v odborné diskuzi směřuje spíše k výkladu restriktivnímu, který výjimku v § 421 odst. 2 písm. f) ZOK spojuje pouze se zvláštní zákonnou úpravou (například v zákoně o peněžních a zákoně o evropské společnosti⁸⁰) s tím, že není možné valné hromadění odejmout přímou působnost v oblasti volby a odvolání členů dozorčí rady (přeneseně správní rady) úpravou ve stanovách. To má fatální následky pro společnosti, které zamýšlejí kodeterminaci ve stanovách upravenou tímto, nebo se jedná o rozpor s kogentní úpravou zákona a v souladu s § 777 odst. 1 ZOK došlo k automatickému zrušení těchto ustanovení dnem 1. ledna 2014. Uvedený závěr lze částečně obejít řešením, kdy stanovy upraví, aby valná hromadění část správní rady obsadila členy z rad zamýšlených, protože tím z právního hlediska nedochází k přenesení působnosti z valné hromadění na jiné osoby.

4.4.3 Složení správní rady

Správní rada je zamýšlena, ostatně jak už její samotné označení napovídá, jako kolektivní orgán, v jehož čele stojí předseda, volený z jejího středu členy správní rady. V zahraničních úpravách i nezávazných doporučeních dotčených institucí se můžeme setkat s pravidly pro určení jak minimálního, tak maximálního počtu členů správní rady. Zákon o obchodních korporacích je v tomto ohledu benevolentní, když žádné konkrétní limity nestanovuje a pouze vymezuje spádové pravidlo, že správní rada má tvořit členy (§ 457 ZOK). Taková úprava odpovídá duchu zákona o obchodních korporacích, který vychází z předpokladu, že na obecné úrovni mají být obsažena pravidla pro nejširší možné spektrum potřeb podnikatelského života a případná specifika určitých odvětví budou reflektována v úpravě zvláštních zákonů.⁸¹

⁷⁹ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

⁸⁰ § 46 a násl. Zákona o evropské společnosti.

⁸¹ Například zákon o bankách, který v ustanovení § 8 stanovuje minimální počet členů správní rady pro banky, které si zvolí monistický systém struktury.

asto tedy bude záležet i na akcionářích společnosti, jak velkou správní radu budou považovat za adekvátní pro řádné plnění jí svěřených funkcí a ochranu svých zájmů. Lze však varovat před příliš vysokým číslem, nebo velký počet členů snižuje efektivitu a akceschopnost kolektivních orgánů, což může být ještě prohloubeno určitou mírou apatie z pocitu rozptýlené zodpovědnosti. C. Jungmann uvádí, že průměrný počet členů správní rady u jeho vzorku 25 náhodně vybraných společností s akciemi obchodovanými na Londýnské burze (FTSE 100) se v letech 1994 až 2003 pohyboval okolo čísla jedenáct.⁸²

Zákon ale nevylučuje ani možnost jednolenné správní rady, která může být atraktivní pro menší akciové společnosti s malým počtem akcionářů i dokonce pro jednolenné akciové společnosti, kdy jediný akcionář může zastávat funkci jediného člena správní rady. Správní rada s jediným členem nebude vcelku logicky volit svého předsedu, což ale neznamená, že se na jejího jediného člena neuplatní ustanovení o předsedovi správní rady v § 461 a 462. V tomto ohledu je nejzásadnějším ustanovením § 461 odst. 2 ZOK, které stanoví, že předsedou správní rady může být pouze fyzická osoba. Z toho vyplývá, že pokud se akcionář rozhodne mít správní radu o jednom členu, vyloučí tím možnost, aby se členem takové správní rady stala právnická osoba.

4.4.4 Postavení členů správní rady

Úprava správní rady v zákoně o obchodních korporacích neobsahuje vedle spádového pravidla o počtu jejích členů a požadavku fyzické osoby na postu jejího předsedy žádná další zvláštní ustanovení ohledně jejího složení a obsazení. V tomto případě se tak v plném rozsahu uplatní odkazující ustanovení § 456 odst. 2 ZOK na analogické užití zákonných podmínek pro členství v dozorčí radě.

4.5 Předseda správní rady

Každý kolektivní orgán akciové společnosti, kterým bude obvykle i správní rada, volí se svého stávajícího předsedu (§ 44 odst. 3 ZOK). Zákon o obchodních korporacích, na rozdíl od těch, kterých zvláštních zákonů, nestanovuje minimální počet členů správní rady, takže

⁸² JUNGSMANN, Carsten. *The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems*, op. cit, str. 446.

není vyloučeno, aby správní rada měla pouze jediného člena. V takovém případě bude tento jediný člen zároveň plnit zvláštní funkce, které jsou předsedovi správní rady svěřeny v ustanovení § 462 ZOK, i když formálně předsedou správní rady nebude. Z povahy věci jednočlenného orgánu totiž plyne, že volba předsedy není ani možná, ani nutná.

Předsedou může být zvolena pouze fyzická osoba (§ 461 odst. 2 ZOK), která je členem správní rady (§ 461 odst. 1 ZOK). Z toho implicitně vyplývá, že taková fyzická osoba musí zároveň splňovat i obecné požadavky na členství ve voleném orgánu akciové společnosti, které plynou z ustanovení § 152 an. OZ a § 46 ZOK. Z výše uvedeného požadavku, že předsedou správní rady může být jen fyzická osoba, lze vyvodit, že pozici jediného člena jednočlenné správní rady, který v sobě automaticky absorbuje působnost předsedy, nemůže obsadit právnická osoba ve smyslu § 154 OZ.

Lze nicméně očekávat, že správní rada bude v tšinou orgánem kolektivním. V takovém případě jí plyne zákonná povinnost zvolit si ze svého stádu předsedu, který bude plnit několik funkcí. Dle obecného ustanovení § 44 odst. 3 ZOK má hlas předsedy kolektivního orgánu v případě rovnosti hlasů rozhodující váhu, avšak stanovy mohou vzniklou situaci upravit odlišným způsobem. Předsedovi náleží organizační povinnosti ve vztahu ke správní radě, které spoívají v jejím pravidelném svolávání (§ 458 ZOK), řízení a organizaci její činnosti (§ 462 odst. 1 ZOK). Předseďa dále disponuje tzv. procesním zástupčím oprávněním v řízeních před orgány ve věcné moci proti statutárnímu editeli (§ 462 odst. 2 ZOK).

Předseďa správní rady navíc disponuje samostatnou kontrolní působností nad činností správní rady pod řízených orgánů, čímž se jeho postavení významně liší od postavení předsedy dozorčí rady a předsedy představenstva v dualistickém systému, kteří samostatně definovanou působností nedisponují. V kontextu monistického systému lze bez pochyby za orgány pod řízené správní rady považovat nejen případně fakultativně zřízené orgány (například různé výbory), ale i statutárního editele samotného. Správní rada totiž určuje základní zaměření obchodního vedení, v jehož mantinelech se musí statutární editel pohybovat.

4.5.1 Kontrolní činnost

Z odkazu § 456 odst. 2 ZOK na úpravu dozorčí rady a potenciálně i z ustanovení § 460 odst. 2 ZOK o zbytkové působnosti správní rady vyplývá, že do působnosti správní rady

náleží právo a povinnost dohledu nad výkonem p sobnosti statutárního editele a nad inností spole nosti. Dle ustanovení § 462 odst. 1 ZOK má p edseda správní rady rovn ž právo a povinnost dohledu nad inností správní rad pod ízených orgán , kterým je i statutární editel. To zakládá potenciální kompeten ní konflikt mezi správní radou jako celkem a jejím p edsedou. J. D di s J. Lasákem se tímto problémem rovn ž zabývali a dosp li dle mého názoru k velmi uspokojivému ešení,⁸³ které navíc odpovídá funkci, kterou p edseda správní rady obvykle zastává.

Ve svém lánku shodn konstatují, že p sobnost správní rady a samostatná p sobnost p edsedy správní rady ve v cech kontroly se vzájemn nevylu ují, ale zákon pouze zakládá rozdílný režim, ve kterém je taková innost vykonávána. Správní rada kontrolu nad inností statutárního editele a celé spole nosti vykonává z pozice kolektivního orgánu. To znamená, že jednotliv provád ná šet ení, vyžádání dokument od statutárního editele a obdobné kontrolní innosti jsou uskute ovány na základ jejího rozhodnutí i p ípadn vychází z kontrolního plánu správní rady. Naproti tomu p edseda správní rady disponuje samostatnou p sobností v oblasti kontroly, která je na innosti správní rady jako takové nezávislá. P edseda správní rady tak m že provád t šet ení a kontrolu zcela samostatn bez ohledu na konkrétní rozhodnutí správní rady a nad rámeč plánu kontrolní innosti, kterým se má správní rady potenciáln ídit.

Tím p edseda správní rady získává p i správ akciové spole nosti významné a silné postavení, tudíž hovo it o n m jako o samostatném orgánu není úpln od v ci. P esto se spíše p íkláním k názoru, že samostatným orgánem *stricto sensu* není. Rozhodn tím ale není pop ena jeho významná úloha, kterou by m l p i správ spole nosti zastávat. P edsedové správních rad totiž obvykle vystupují jako takzvaní hlídací psy akcioná , kte í je mají chránit p ed potenciáln škodlivým a rozhazova ným chováním vrcholného managementu, u kterého se mohou objevit tendence k uzurpaci moci a privátních požitk plynoucích z kontroly spole nosti.

Popsaný konflikt mezi zájmy akcioná a len managementu spole nosti je ostatn impulzem, který dal vzniknout výše zmín ným kodex m dobré správy akciových spole ností, jejichž spole ným leitmotivem je práv vytvo ení efektivní protiváhy

⁸³ D DI , Jan. Monistický systém ízení akciové spole nosti: Výkladové otazníky (1. ást), op. cit.

exekutivním členem, tj. vrcholným manažerem, kteří zasedají ve správní radě společnosti, v podobě členů neexekutivních, kteří se na běžném řízení společnosti nepodílejí. Práv neexekutivní členové by v monistických systémech správy měli zastávat především kontrolní funkce za souhlasného vytvoření konstruktivní opozice, která bude testovat, komentovat a provokovat rozhodnutí exekutivních členů správní rady. V případě neexekutivní části správní rady pak stojí právě její předseda, který by měl být dostatečně silnou osobností, aby byl schopen se bránit případnému tlaku ze strany generálního editela společnosti (v našem kontextu statutárního editela). Za tím účelem je v kodexech dobré správy na osoby usilující o funkci předsedy správní rady kladen i extenzivně definovaný požadavek nezávislosti.⁸⁴

4.5.2 Předseda správní rady jako statutární editel

S ohledem na výše uvedené se mi jeví jako velice zvláštní úprava v ustanovení § 463 odst. 3 ZOK, která výslovně počítá s možností, aby funkci statutárního editela vykonával předseda správní rady. Není to sice pravidlo povinné ani spádové, ale vzhledem ke skromnému rozsahu úpravy monistického systému, jeho výslovné zařazení do zákona může naznačovat důležitost, kterou mu tvůrci zákona přikládají. B. Havel, jeden z autorů zákona, dokonce sám v jednom článku, kterým reagoval na kritiku vztahující se právě k monistickému systému a jeho nejasné povaze v zákoně o obchodních korporacích, připustil, že se o monistický systém tak úplně nejedná, ale že je ho možné dosáhnout právě kumulací uvedených funkcí, čímž de facto dojde ke sloučení obou povinně izolovaných orgánů monistického systému v jeden, který tu měl být od počátku.⁸⁵

Samozřejmě bych nepochybuji, že kumulace funkcí statutárního editela a předsedy správní rady je dle zákona možná. Navíc nemusí ani představovat zásadní problém u akciových společnostech s koncentrovanou vlastnickou strukturou i s jedním dominantním akcionářem, který bude schopen vykonávat efektivní kontrolu nad správcem své společnosti. Za jiných okolností však není takové uspořádání z teoretického ani praktického hlediska optimální. To se ostatně promítá i do kodexů dobré správy akciových společností, které právě oddělení pozice generálního editela a předsedy

⁸⁴ Například Sekce B. 1. 1. britského *The UK Corporate Governance Code (2014)*.

⁸⁵ HAVEL, Bohumil. A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu. *Obchodní právní revue*. 2013, 2013(6). ISSN 1803-6554.

správní rady považují za základní doporučení.⁸⁶ Nemělo by pak totiž dojít ke zneužívání moci ani jedním z nich, nebo se silou své pozice a v lepším případě i své osobnosti navzájem usmírují, z čehož by měla být zejména společnost sama. Dalo by se říci, že se jedná o formu kontrolního mechanismu specifického pro monistický systém. Navíc konkrétně v kontextu zákona o obchodních korporacích by kumulací obou funkcí efektivně došlo k zániku samostatné kontrolní působnosti předsedy správní rady, kterou vnímám jako jeho velkou přednost, a úroveň kontroly statutárního ředitele/předsedy by se podstatným způsobem snížila.

Z toho důvodu je mi záhadou, proč B. Havel uvedené složení funkcí doporučí, a v obecné rovině, proč je to často prezentováno právě jako přednost monistického systému. Nemělo by se pak zbavit dojmu, že buď došlo k nepochopitelnému monistickému systému, nebo se s ním počítá pouze pro správu malých akciových společností, které nevyžadují sofistikovanou strukturu kontrolních mechanismů.

4.6 Statutární ředitel

4.6.1 Povaha statutárního ředitele

Statutární ředitel je individuálním statutárním orgánem akciové společnosti ve smyslu § 163 a násl. ZOK a jako takovému mu náleží všeobecné zástupčí oprávnění. Zároveň se jedná o výkonný orgán společnosti, když mu ustanovení § 463 odst. 4 ZOK svěřuje působnost v oblasti obchodního vedení. Důležitým znakem, který ho odlišuje od představenstva akciové společnosti s dualistickým systémem správy a který je zároveň určující pro jeho postavení v rámci monistického systému, je skutečnost, že mu *nenáleží* tzv. zbytková působnost. Ta je zákonem svěřena správní radě, což významným způsobem odlišuje monistický systém od systému dualistického. Statutárním ředitelem může být pouze fyzická osoba splňující podmínky pro členství v představenstvu (§ 463 odst. 2 ZOK).

⁸⁶ DAVIES, Paul L. *Principles of Modern Company Law*, op. cit., str. 428; sekce A.2.1. in *The UK Corporate Governance Code*; nebo C. Jungmann dokonce hovoří o oddělení funkcí jako o minimálním formálním požadavku na osoby předsedy správní rady a výkonného/statutárního ředitele in JUNGSMANN, Carsten. *The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems*, op. cit., str. 462.

4.6.2 Volba a odvolání statutárního editele

Otázka volby a odvolání členů volených orgánů patří mezi základní nástroje hierarchického uspořádání vztahů mezi orgány akciové společnosti, který zároveň představuje jedno z motivací schémat pro úřední výkon jim svěřených funkcí. Dalo by se rozumně předpokládat, že tento aspekt korporátního práva bude zákonem ve vztahu k tak významnému orgánu, jímž je statutární orgán akciové společnosti, řešit jednoznačně a nerozporně. Bohužel v případě monistického systému v rámci zákona o obchodních korporacích tomu tak není.

Problém nejasného zákonného vymezení působnosti ve věci volby (a odvolání) statutárního editele leží v rozporném znění ustanovení zákona o obchodních korporacích, která vymezují působnost valné hromady a správní rady. Jde o ustanovení:

„Do působnosti valné hromady náleží [...] volba a odvolání členů představenstva nebo statutárního editele, pokud stanovy neurčí, že tato působnost náleží dozorčí radě.“ - § 421 odst. 2 písm. e) ZOK

a

„Statutárním orgánem společnosti je statutární editel jmenovaný správní radou. Smlouvu o výkonu funkce schvaluje správní rada.“ - § 463 odst. 1 ZOK.

Klíčem k řešení předestřeného problému je odpověď na otázku, kterému z uvedených ustanovení zákona dáme pomoci výkladu působnosti. Důvodová zpráva není v tomto ohledu příliš návodná, neboť z ní neplyne úmysl zákonodárce založit výlučnou působnost v otázce volby a odvolání statutárního editele pro správní radu ani valnou hromadu. Že se nejedná o problém banální, je patrné z množství pádných argumentů, které lze nalézt pro všechna možná řešení.

Nejprve je však nutné vypořádat se s absencí zmínky o správní radě v ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) ZOK, které ve své první části sice zmíní oba možné statutární orgány akciové společnosti s ohledem na možné systémy vnitřní správy, ale to již nekoresponduje s jeho druhou částí, kde je zmíněn pouze kontrolní orgán dualistického systému, tj. dozorčí rada. Lze si tak klást otázku, zdali zákonodárce opomněl vedle dozorčí rady zmínit i správní radu, čímž by ustanovením jednoznačně pokryl orgány systému dualistického i monistického, nebo naopak nějakým nedopatřením došlo

k za len ní statutárního editela do ustanovení, kde být zmíněn v bec nem l. Podíváme-li se do p vodního, vládního návrhu zákona o obchodních korporacích,⁸⁷ tak v p edm tném ustanovení zmínku o statutárním editeli nenalezneme. M žeme tak usuzovat, že zám rem tv rc zákona nejspíše bylo v otázce volby statutárního editela založit výlu nou p sobnost správní rad , ale v pr b hu legislativního procesu došlo k p ehodnocení takové koncepce a v len ní volby statutárního editela do p sobnosti valné hromady. Bohužel tato zm na nebyla d sledn provedena ani v rámci samotného ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) ZOK, natož aby pak byla reflektována v ustanovení § 463 odst. 1 ZOK. Nezbyvá nám tedy než se s tímto problémem vypo ádat a vyjít z myšlenky, že „zákonodárce cht l“ založit spádové pravidlo o volb statutárního orgánu monistického systému správy obdobn , jako je tomu v p ípad systému dualistického. Bohužel ned sledné provedení tohoto zám ru vede k výkladovému problému, který nemá jednozna né a interpreta ní ísté ešení. Tím nemám na mysli pouhou absenci zmínky o správní rad v § 421 odst. 2 písm. e) ZOK, kterou m žeme p eklenout obecným ustanovením o monistickém systému v § 456 odst. 2 ZOK, že kde se v zákon stanoví o dozor í rad , rozumí se tím podle okolností správní rada.

V odborné diskuzi se zatím objevila t i možná ešení. První z nich zastává J. Lasák v komentá i od Wolters Kluwer,⁸⁸ ve kterém vychází z lánku, jenž napsal společn s J. D di em.⁸⁹ Za hlavní argument shledává, že ustanovení § 463 odst. 1 ZOK ve své dikci p ímo a e a jednozna n definuje statutárního editela jako orgán jmenovaný správní radou. Ve vztahu k ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) ZOK se jedná o ustanovení speciální, které na základ interpreta ní zásady *lex specialis derogat legi generali* má p ednost p ed obecným vymezením p sobnosti valné hromady. Z tohoto pohledu je pak pot eba vnímat zmínku o statutárním editeli v § 421 odst. 2 písm. e) ZOK jako legislativní omyl zákonodárce, i když to m že být vnímáno jako p ekro ení výkladových hranic stanovených § 2 odst. 2 OZ. Za finální ešení pak shledává, že statutárního editela

⁸⁷ Sn movní tisk 363/0 dostupný z internetové stránky <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=363&CT1=0>

⁸⁸ Komentá k ustanovení § 463 odst. 1 ZOK a obdobn k § 421 odst. 2 písm. e) ZOK in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentá* , op. cit.

⁸⁹ D DI , Jan. *Monistický systém ízení akciové společnosti: výkladové otazníky (2. ást)*, op. cit.

volí správní rada s tím, že zmínku o statutárním editeli v § 421 odst. 2 písm. e) vykládá jako možnost založit v této oblasti působnost pro valnou hromadu pomocí stanov.

Druhé řešení, ke kterému se aktuálně přiklání i J. D. Di a P. Šuk,⁹⁰ naopak dovozuje působnost jmenovat a odvolat statutárního editele pro valnou hromadu coby řešení spádové. Shodně se domnívají, že zákonné vymezení působnosti valné hromady jako nejvyššího orgánu akciové společnosti má přednost před vymezením působnosti níže postavených orgánů. Domnívám se, že vzhledem k rozporuplné dikci zákona je legitimní jako podpůrný argument použít i úpravu představenstva, které je rovněž voleno valnou hromadou, pokud tuto působnost nesví stanoví dozorčí rada (§ 438 ZOK). Taková úprava by se na základě odkazovacího ustanovení § 456 odst. 1 ZOK uplatnila i na statutárního editele. Výsledkem by pak bylo, že statutárního editele primárně volí a odvolává valná hromada a stanoví mohou tuto působnost svěřit do rukou správní rady.

Toto řešení spočívá na hybridním výkladu, který spojuje působnost valné hromady a správní rady do dvoufázového procesu volby. V první fázi dochází k volbě statutárního editele rozhodnutím valné hromady, ale funkce vznikne až jmenováním správní radou. Tento názor se opírá o užití rozdílných slov v diskutovaných ustanoveních, kdy jednou je použito slovo „volit“ a podruhé slovo „jmenovat“. Tento přístup však shodně odmítá J. D. Di s P. Šukem s tím, že zákon na jiných místech tato slova používá *promiskue* (např. § 152 odst. 2 OZ) a navíc pro takový dvoustupňový systém tu není důvod ani zákonný podklad.⁹¹ Z pohledu praxe za problematické však vidí, že tento názor byl přednášen pracovníky rejstříkových soudů v rámci odborných školení, kteří mohou mít značný vliv na hladký průběh zápisu potěbných změn do obchodního rejstříku.

V současné době se přikláním k výše uvedenému druhému názoru ve prospěch spádového pravidla o volbě a odvolání statutárního editele valnou hromadou, tedy souhlasím s názorem, že výkladovou přednost má ustanovení o působnosti valné hromady coby orgánu nejvyššího. To je zároveň v souladu s ustanovením o zbytkové působnosti správní rady v § 460 odst. 2 ZOK, které z působnosti správní rady vylučuje vše, co náleží valné hromadě. Ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) ZOK navíc počítá s možností odlišné

⁹⁰ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

⁹¹ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

úpravy ve stanovách, která by svíčila volbu statutárního editela do působnosti správní rady. Konstrukce J. Lasáka mi totiž přijde zvláštní v tom, že sice dává působnost ustanovení § 463 odst. 1 ZOK, ale zároveň ponechává možnost odlišné úpravy stanov. Jsem přesvědčen, že pokud se přikloníme k názoru, že působnost má právní § 463 odst. 1 ZOK, mohli bychom ho akceptovat v celého jeho úplnosti. Z toho by nutně vyplývala jeho kogentnost, která nepočítá s odchýlnou úpravou ve stanovách a není tak možné ji valné hromadě vůbec svěřit. V uvedeném kontextu by pak bylo nutné zmínku o statutárním editeli v § 421 odst. 1 písm. e) považovat za legislativní omyl.

Zdrazují však, že ani jedno z předestavěných řešení nelze uspokojivě považovat za konečné. A i když lze obezpečeným akcionářům výslovnou úpravou ve stanovách jen doporučit, stále existuje riziko, že v praxi převáží výklad o výlučné působnosti správní rady. Nejbezpečnějším řešením je pak úprava stanov, která svíčí volbu a odvolání statutárního editela do působnosti správní rady. Takové řešení ob stojí jak v rámci výkladu § 421 odst. 1 písm. e) ZOK, které s úpravou ve stanovách počítá, tak i v případě dovození kogentní povahy § 463 odst. 1 ZOK. Zákon tak zdánlivě zakládá v předemné otázce akcionářům možnost volby, ale v návaznosti na výše uvedené bych doporučil v zájmu právní jistoty se této svobody vzdát a nechat volbu a odvolání statutárního editela v rukách správní rady. Z komparativního hlediska je navíc obvyklé, že správní rada volí osoby, které svou povahou odpovídají postavení statutárního editela v našem monistickém systému.

4.6.3 Více statutárních editel

V odborné literatuře i praxi se objevuje otázka, zda máme mít akciová společenstva s monistickým systémem správy více statutárních editel.⁹² Možný pramen takového dotazu lze spatřovat v úpravě anglického práva obchodních společenstev, které nerozlišuje mezi statutárním orgánem a správní radou. Členové správní rady anglických společenstev jsou nadáni oprávněním jednat za společenstvo ve všech věcech, pokud stanovy neurčí jinak.⁹³ Z toho pak vyplývá, že počet osob, které mohou za společenstvo jednat z titulu členství v jejím orgánu, je dán počtem členů správní rady. Obvykle však dochází

⁹² LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 2183.

⁹³ Viz výše.

k delegaci tohoto oprávnění v etní řízení společnosti na členy vrcholného managementu, kteří bývají po vzoru americké korporátní kultury označováni jako *Officers* (např. Chief Executive Officer, Chief Financial Officer aj.), ale kteří nejsou striktně vzato orgánem společnosti.

Otázkou tak zůstává, jestli je možné i v režimu zákona o obchodních korporacích dovést, aby v monistickém systému správy akciové společnosti existovala možnost zvolit více statutárních editelů. Ti by tak pravděpodobně tvořili kolektivní statutární orgán ve smyslu § 164 odst. 2 OZ, nebo zákon o obchodních korporacích pro monistický systém neobsahuje žádnou výjimku z tohoto pravidla, jak tomu činí u jednatelů společnosti s ručením omezeným (§ 44 odst. 5 ZOK).

Základní ustanovení § 396 odst. 2 ZOK uvádí, že v monistickém systému vnitřní struktury akciové společnosti se zizuje správní rada a statutární editel. Nepochybně se jedná o ustanovení statusového charakteru, které má kogentní povahu,⁹⁴ a možnost plurality statutárních editelů z ní nevyplývá. Ostatně ani z ustanovení § 463 ZOK, které definuje statutárního editele, není patrné, že by zákon zamýšlel tento orgán konstruovat jako vícelenný, a ani z důvodové zprávy takový závěr neplyne. Pokud by zákonodárce tuto možnost chtěl zavést, pravděpodobně by tak učinil výslovně, jako tomu bylo v případě tzv. delegovaných editelů v rámci monistického systému v zákoně o evropské společnosti.

4.6.4 Možnost unipersonální akciové společnosti

Jednou z proklamovaných a prakticky realizovaných výhod monistického systému v zákoně o obchodních korporacích je možnost soustředění všech funkcí i správy akciové společnosti v rukách jediné (fyzické) osoby, což může být atraktivní pro malé akciové společnosti. Není však zcela jisté, zda to skutečně možné je. Zákonným podkladem pro takové uspořádání je § 463 odst. 2 ZOK, který výslovně umožňuje kumulaci funkcí statutárního editele a předsedy správní rady. Bez ohledu na to, zdali je taková kumulace žádoucí,⁹⁵ zůstává ale otázkou, jestli je možné kumulovat funkce

⁹⁴ D. DÍK, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (2. část)*, op. cit.

⁹⁵ Viz výše.

statutárního editela a předsedy správní rady i u jednočlenné správní rady,⁹⁶ která *de facto* předsedu nemá a jeho funkci vykonává její jediný člen.

Sporné je to zejména s ohledem na předsobnost, kterou zákon svěřuje předsedovi/jedinému členu správní rady v ustanovení § 462 odst. 2 ZOK, když mu ukládá oprávnění (a zároveň povinnost) zastupovat společnost v řízeních před soudy a jinými orgány proti statutárnímu editeli a navíc dodává, že je-li předseda správní rady současně statutárním editelem, zastupuje společnost v těchto řízeních jiný správní radou určený člen. Pokud by nastala situace, kdy jediný člen správní rady je zároveň statutárním editelem, došlo by efektivně k vyloučení aplikovatelnosti takového ustanovení, což může být považováno za nepřijatelné, nebo v takové situaci by tu nebyl nikdo, kdo by mohl společnost v řízení proti statutárnímu editeli zastupovat. J. D. di v tomto ohledu zastává liberálnější názor a nabízí možné řešení známé ze situací společností s ručením omezeným s jediným jednatelem, kdy soud jmenuje v případě konfliktu zájmů kolizního opatrovníka, který bude společnost zastupovat.⁹⁷

Domnívám se, že v současné době není možné zcela jednoznačně říci, že jediný člen jednočlenné správní rady může být zároveň statutárním editelem, což vede k závěru, že i v monistickém systému by se na správu akciové společnosti musely podílet nejméně dvě fyzické osoby.

4.7 Vymezení předsobnosti správní rady a statutárního editela v monisticky spravované akciové společnosti

Vymezení předsobnosti jednotlivých povinností izolovaných orgánů akciové společnosti s monistickým systémem správy vnují samostatnou podkapitolu, nebo se jedná o vbec neproblematictější oblast celé předemné úpravy zákona o obchodních korporacích.

Štěněn jsem se této problematice dotkl výše v podkapitole o volbě statutárního editela. V této části práce se budu vnovat „zbylým“, ale za to stěžejním konfliktům vznikajícím

⁹⁶ Viz výše.

⁹⁷ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekodifikaci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

p i vymezení p sobnosti v oblasti (1) všeobecného zástup ůho oprávn ění, (2) obchodního vedení, a (3) v oblasti tzv. zbytkové p sobnosti.

Výše jsem avizoval, že kone né hodnocení skute né povahy jednotlivých orgán ponechám až na záv r, nebo to je dle mého názoru možné ud lat, až budeme mít jasno o rozd lení p sobnosti v uvedených oblastech. Zárove pak budu moci dosp t i k odpov ědi na otázku, ve kterém orgánu leží t ůišt ů správy monisticky spravované akciové spole nosti a také jestli monistický systém p edstavuje z funk ního hlediska alternativu k systému dualistickému.

4.7.1 Jád ro problému

Jádrem problému p i vymezení p sobnosti mezi správní radou a statutárním editel em je otázka, kterému z ustanovení zákona o obchodních korporacích dáme p ednost p i ur ování p sobnosti, respektive které z následujících ustanovení má i nemá kompeten ní povahu. Jde o následující ustanovení:

§ 456

- (1) *Kde se v tomto zákon ě stanoví o p edstavenstvu, rozumí se tím podle okolností statutární editel nebo jiný orgán, který má obdobnou p sobnost.*
- (2) *Kde se v tomto zákon ě stanoví o dozor ě rad ě, rozumí se tím podle okolností správní rada nebo p edseda správní rady anebo jiný orgán s obdobnou kontrolní p sobností.*

§ 460

- (1) *Správní rada ur uje základní zam ěnění obchodního vedení a dohlíží na jeho ádný výkon.*
- (2) *Do p sobnosti správní rady náleží jakákoliv v c týkající se spole nosti, ledaže ji tento zákon sv uje do p sobnosti valné hromady.*

§ 463

- (1) *Statutárním orgánem spole nost je statutární editel [...].*
- (2) *[...]*
- (3) *[...]*
- (4) *Statutárnímu editeli p ísluší obchodní vedení.*

Ustanovení § 456 společně s § 396 odst. 2 ZOK jsou považována za ustanovení definující monistický systém, který odpovídá jejich systematické umístění v zákoně. Jak bylo zmíněno výše, z práva uvedeného nyní automaticky dovozují, že statutární ředitel se *de facto* rovná představenstvu v dualistickém systému, respektive správní rada je pak *de facto* to samé co dozorčí rada. Pokud budeme na zákonnou úpravu monistického systému nahlížet takto, tak se opravdu nebude jednat o nic jiného než modifikovaný systém dualistický s odlišným označením povinných zřízených orgánů.

Odborná debata se od tohoto nazírání na monistický systém významně odklonila, když došlo ke konstatování, že oním „jiným orgánem, který má obdobnou působnost“ ve smyslu § 456 odst. 1 ZOK může být i správní rada a že ustanovení § 456 ZOK tak sice je základním ustanovením o monistickém systému, nicméně vzhledem ke znění zvláštních ustanovení o správní radě a statutárním řediteli jej nelze považovat za ustanovení kompetenční. Vymezení působnosti je totiž nutné hledat v oněch ustanoveních zvláštních; konkrétně v celém § 460 a v § 463 odst. 1 a odst. 4 ZOK. Za zcela klíčové kompetenční ustanovení je pak považován § 460 odst. 2 ZOK, který svěřuje správní radě vše, co nenáleží valné hromadě, což otevírá dveře širokým možnostem argumentace.

Prominentními zastánci extenzivního výkladu působnosti správní rady jsou J. Didiš a J. Lasákem, kteří se k dané problematice vyjádřili už v roce 2013 již v nkolikrát citovaném zásadním článku,⁹⁸ jehož závěry byly použity i v navazující komentářové literatuře.⁹⁹ Uvedení automaticky vytvořili výkladové východisko rozlišující mezi ustanoveními zákona upravujícími postavení členů volených orgánů a ustanoveními upravujícími působnost těchto orgánů s tím, že kde zákon hovoří o působnosti představenstva, bude nutné skrze § 460 odst. 2 ZOK takové ustanovení aplikovat na správní radu a nikoliv statutárního ředitele. Doslova píše:

„Domníváme se, že „ez“ je nutné udělat vždy s ohledem na povahu konkrétního ustanovení, které o působnosti představenstva akciové společnosti hovoří. Pokud zákon o obchodních korporacích hovoří o působnosti představenstva, je podle našeho názoru nutné (jako lex specialis) aplikovat ustanovení § 460 odst. 2 ZOK a dospět k závěru, že správní rada

⁹⁸ DIDIŠ, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (1. část)*, op. cit.

⁹⁹ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 2170 a násled.

v sobě tuto působnost absorbuje. Naopak pokud zákon upravuje postavení len p edstavenstva (nikoliv jejich působnost), pak podle ustanovení § 456 odst. 1 ZOK bude nutné takové ustanovení vztáhnout na statutárního editela [...].“¹⁰⁰

Na základ uvedeného by pak statutárnímu editeli náleželo p edevším prosté obchodní vedení.

Do diskuze se zapojil i autor zákona Bohumil Havel, který možnost široké interpretace působnosti správní rady v oblasti obchodního vedení nevyloou il, i když využívá mírn odlišné argumentace.¹⁰¹

4.7.2 Všeobecné zástup í oprávn ní

Výše jsem uvedl, že všeobecné zástup í oprávn ní vnímám jako imanentní a jediný defini ní znak statutárního orgánu, i když jsem poukázal na ur itou akademickou um lost takto striktního odd lení vn ější a vnit ní působnosti orgán obchodních korporací.¹⁰² Ve vztahu k monistickému systému otev ela odborná diskuze otázku, zdali je možné na základ rozši ujícího výkladu ustanovení § 460 odst. 2 ZOK dovodit, že vedle statutárního editela je statutárním orgánem spole nosti i správní rada. Podáno mými slovy, zdali má správní rada všeobecné zástup í oprávn ní?

Je nepochybné, že všeobecné zástup í oprávn ní nenáleží valné hromad ě a ve spojení s § 460 odst. 2 ZOK o zbytkové působnosti správní rady by tak bylo možné dovodit zástup í oprávn ní statutárního orgánu i pro správní radu. Zdá se však, že tato otázka je ist hypotetická, nebo jsem nikde v odborné literatu e ani diskuzi nenašel jediného zastávce takto rozši ujícího výkladu působnosti správní rady, který J. D di s J. Lasákem považují za výklad nad rámec zákona s tím, že tento zám r nelze dovodit ani z d vodové zprávy.¹⁰³ Ostatn ě samo obecné ustanovení o statutárním orgánu právnických osob rozlišuje mezi zbytkovou působností (§ 163 OZ) a všeobecným zástup ím oprávn ěním (§ 164 odst. 1 OZ). S ohledem na d ležitost jasného vymezení „defini ní“ působnosti statutárního orgánu právnické osoby ve vztahu ke t ětím osobám by se jednalo o velmi

¹⁰⁰ D DI , Jan. Monistický systém ězení akciové spole nosti: Výkladové otazníky (1. ást), op. cit.

¹⁰¹ HAVEL, Bohumil. *A ješt k tzv. absolutoriu a také k p enosu obchodního vedení na správní radu*, op. cit.

¹⁰² Srov. kapitolu 3.3.

¹⁰³ D DI , Jan. Monistický systém ězení akciové spole nosti: Výkladové otazníky (2. ást), op. cit.

nekonceptní závěr, pokud bychom dovozovali možnost jednání za společnost pouze z ustanovení o zbytkové působnosti jejího orgánu.¹⁰⁴

V praxi poměrně aktuální, nikoliv jen hypotetický, je navazující problém ohledně způsobu jednání statutárního orgánu. Často se objevuje otázka, jestli je možné stanovami upravit společný způsob jednání členů statutárního orgánu a mimo statutární orgán stojící osoby, například prokuristy i v případě monistického systému členů správní rady.

Způsob jednání statutárního orgánu je upraven v ustanovení § 164 odst. 2 OZ, které zavádí možnost zakladatelským právním jednáním upravit společné jednání členů kolektivního statutárního orgánu a zapisuje se do obchodního rejstříku. Typicky se mohou objevovat dva členové statutárního orgánu společně a předseda samostatně, ale variace jsou rozmanité a často jsou výsledkem preferencí společností obchodní korporace.

Přechodně zdrazuje, že způsob společného jednání je možné vázat pouze na členy statutárního orgánu¹⁰⁵ a P. Šuk s ním souhlasí s argumentem, že pro odlišný závěr tu nemáme zákonný podklad.¹⁰⁶ Nicméně se objevují i názory odlišné, které se za určitých okolností snaží dovodit možnost součinnosti prokuristy při zastupování společnosti členy vícečlenného statutárního orgánu. Předpokladem pro takové uspořádání je nutnost zachování akceschopnosti statutárního orgánu při zastupování společnosti navenek, což znamená, že způsob společného jednání členů statutárního orgánu a prokuristy neměly být jediným a výhradním způsobem, kterým má být za společnost jednáno. Tím by totiž došlo k omezení všeobecného zástupního oprávnění statutárního orgánu, které by podle ustanovení § 47 ZOK nebylo úzce vázáno určitými osobami. K. Eichlerová se však domnívá, že zákon nebrání tomu, aby součinnost prokuristy byla konstruována jako (polehující) podmínka pro samostatné jednání členů statutárního orgánu, kde jinak má jednat více členů společně. To by například vypadlo tak, že standardně mají za společnost jednat dva členové statutárního orgánu společně, ale mohou za ní jednat i jeden člen samostatně za splnění podmínek součinnosti prokuristy. „*Striktně vzato tak nejde o společné zastoupení jednatele [obdobně členů kolektivního statutárního orgánu pozn. autora] a prokuristy, ale*

¹⁰⁴ Shodně kolektiv autorů in ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 718.

¹⁰⁵ ECH, Petr. *Jednání (za) podnikatele / obchodní společnosti po rekonstrukci*, op. cit.

¹⁰⁶ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

*o samostatné zastoupení společnosti jednatelem za podmínky spolupůsobení prokuristy.*¹⁰⁷

K. Eichlerová ve svém příspěvku hovoří o možnosti „společného zastoupení“ společností lenem statutárního orgánu a prokuristy, ale zároveň konstatuje, že rozsah zástupčího oprávnění prokuristy není pro její závěr rozhodný. Z toho mi vyplývá, že za situace dodržení jí předestavených podmínek, by šlo na místo prokuristy dosadit i osobu v jiném postavení, například lena správní rady. Myšlenka je to jistě zajímavá a její logiku *a priori* neodmítám. Nicméně její konstrukce je vcelku komplikovaná a pro adresáty příslušné zákonné normy by mohla být matoucí. Jsem toho názoru, že otázka vnější působnosti orgánů akciových společností a právnických osob vůbec by měla být řešena jednoznačně s ohledem na právní jistotu a ochranu dobré víry osob, které vstupují do právních vztahů s těmito subjekty. Z toho důvodu se přikláním k opatrnému, a nutno dodat i v tšínovému,¹⁰⁸ názoru, že způsob jednání za společnost z titulu všeobecného zástupčího oprávnění lze vázat pouze na leny statutárního orgánu, nikoliv i na osoby mimo tento orgán stojící, a to bez ohledu na povahu, kterou by takové společné jednání připadně mělo.

Ve vztahu k monistickému systému je nutné dodat, že statutární ředitel je dle aktuálního znění zákona o obchodních korporacích vždy individuálním statutárním orgánem, takže by se na něj výše uvedený názor neuplatnil, ani kdyby byl právní praxí akceptován. Lze tedy uzavřít, že jediným a zároveň individuálním statutárním orgánem monisticky spravované akciové společnosti je její statutární ředitel a že způsob, kterým za společnost jedná, není možné vázat na součinnost prokuristy, lena správní rady ani jiných osob.

¹⁰⁷ EICHLEROVÁ, Kateřina. Společné jednání jednatele a prokuristy. *Rekodifikace & praxe*. 2015, 2015(4): 22 - 25. ISSN 1805-6822, str. 25.

¹⁰⁸ Vedle již zmíněného P. Šuka zastává stejný názor i J. Lasák in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 391.

4.7.3 Obchodní vedení

Rozložení působnosti v oblasti obchodního vedení mezi správní radu a statutárního editela je v současnosti nejproblematictším aspektem celé úpravy monistického systému v zákoně o obchodních korporacích.

4.7.3.1 V jakém rozsahu má správní rada působnost v oblasti obchodního vedení?

Působnost správní rady v oblasti obchodního vedení není vymezena jednoznačně a její šířka závisí na tom, jak postupujeme k výkladu ustanovení o zbytkové působnosti správní rady v § 460 odst. 2 ZOK. Restriktivní i extenzivní výklad hledá odpověď na otázku, které z dotčených ustanovení zákona má jako *lex specialis* přednost. Restriktivní výklad považuje § 460 odst. 1 ZOK v kombinaci s § 463 odst. 4 ZOK za zvláštní ustanovení k § 460 odst. 2 ZOK, které tím zakládají výjimku ze zbytkové působnosti správní rady s tím, že pokud je statutárnímu editeli svěřeno obchodní vedení (§ 463 odst. 4 ZOK) a správní rada základní zaměření obchodního vedení (§ 460 odst. 1 ZOK), tak se jedná o omezení rozsahu zbytkové působnosti správní rady.

Výklad extenzivní, rozšiřující působnost správní rady na celé obchodní vedení, nikoliv jen jeho základní zaměření, zcela opačně oproti právě uvedenému restriktivnímu výkladu považuje za zvláštní ustanovení § 460 odst. 2 ZOK, které jasně stanoví, že co není svěřeno valné hromadě, náleží správní radě, tedy i obchodní vedení v celém rozsahu. Kdyby chtěl zákonodárce omezit správní radu pouze na základní zaměření obchodního vedení, mohl do ustanovení o zbytkové působnosti vedle valné hromady uvést i statutárního editela, čímž by dal jasně najevo exkluzivní působnost statutárního editela v oblasti „běžného“ obchodního vedení a problém nejasné hranice mezi působnostmi obou orgánů by tím postavil najisto. Jako podpůrný argument lze uvést i systematický výklad základního ustanovení o monistickém systému v § 396 odst. 2 ZOK, kde je na prvním místě mezi povinnými orgány monistického systému uvedena správní rada a až následně statutární editel, kdežto pro systém dualistický je v základním ustanovení odstavce prvního uvedeno první představenstvo a až pak dozorčí rada. Není pochyb, že představenstvo představuje v dualistickém systému důležitější orgán se silnějším postavením a působností než má dozorčí rada. Lze tedy usuzovat, že pokud zákonodárce uvedl na prvním místě před statutárním editelem správní radu, chtěl tím dát najevo její významnější postavení v monistickém systému. Takový závěr podporuje i znění

d vodové zprávy, která označuje, by váhav, správní radu za orgán stěžejní.¹⁰⁹ A konec to odpovídá i postavení správní rady v jurisdikcích, kde je monistický systém dominantní.

K extenzivnímu výkladu se přiklání J. Didi, P. Šuk¹¹⁰ i J. Lasák. Poslední jmenovaný píše: „Ustanovení § 460 odst. 1 je proto ve spojení s odstavcem 2 nutné vykládat jako omezení působnosti statutárního ředitele na záležitosti prostého obchodního vedení, nikoliv [jako omezení] správní rady.“ Je ale nutné připomenout, že oba možné výklady mají pádný argumentační základ a nelze úplně vyloučit, že by se soudy mohly přiklonit k výkladu restriktivnímu s tím, že zákon v ustanovení § 460 odst. 1 ZOK jasně hovoří o základním zaměření obchodního vedení a extenzivní výklad odmítne pro jeho relativní složitost.

4.7.3.2 Udílení pokynů do obchodního vedení

Na výše uvedený výklad o rozsahu působnosti správní rady a statutárního ředitele v oblasti obchodního vedení bezprostředně navazuje problematika udílení pokynů do obchodního vedení. Za předchozí úpravy se tradičně vycházelo z konceptu, že nikdo není oprávněn zasahovat do působnosti orgánu, kterému je obchodní vedení svěřeno. Tím se sledovalo posílení nezávislosti dotčeného orgánu při výkonu této působnosti, kterou musí vykonávat s náležitou péčí a loajalitou vůči společnosti a za případné porušení této povinnosti nese plnou odpovědnost. Zákon o obchodních korporacích tento zákaz přebíral v ustanovení § 435 odst. 3 ZOK pro představenstvo akciové společnosti, které je skrze odkaz v § 456 odst. 1 ZOK aplikovatelné i na statutárního ředitele, ale nově ho doplnil o dvě zákonné výjimky. První zakotvuje možnost orgánu řídící osoby udílet pokyny do obchodního vedení orgánu osoby řízené v rámci koncernu (§ 81 odst. 1 ZOK). Druhá výjimka pak v § 51 odst. 2 ZOK zakotvuje možnost statutárního orgánu vyžádat si pokyn do obchodního vedení od valné hromady společnosti. I. Štenglová se druhou z výjimek zabývala ve svém příspěvku, kde shrnula možné aplikativní závěry na nejpalivější otázky spojené s novou úpravou pokynů do obchodního vedení.¹¹¹ S jejími závěry souhlasím a

¹⁰⁹ HAVEL, Bohumil. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou doprovodnou zprávou a rejstříkem*, op. cit., str. 179.

¹¹⁰ Ze semináře Bova: *Vybrané otázky akciové společnosti po rekonstrukci*, ze dne 14. dubna 2015 v Praze.

¹¹¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Pokyny týkající se obchodního vedení kapitálových obchodních společností*, op. cit.

na tomto místě je nebudu opakovat. Rád bych ale na její příležitost navázal co do specifik této otázky pro monisticky spravované akciové společnosti.

Nejprve je nutné zodpovědět, kdo je oprávněn požádat valnou hromadu o pokyn do obchodního vedení. To není samo o sobě triviální, protože jak bylo ukázáno výše, na rozdíl od dualistického systému náleží obchodní vedení v monisticky spravované společnosti dvěma orgánům, z nichž pouze statutární ředitel je statutárním orgánem společnosti, a výjimka v § 51 odst. 2 ZOK výslovně hovoří o lenech statutárního orgánu. Z toho by plynulo, že pouze statutární ředitel, coby člen individuálního statutárního orgánu, je oprávněn požádat valnou hromadu o udělení pokynu. Takový závěr se mi jeví jako nekoncepční, vezmeme-li v úvahu, že obchodní vedení (či alespoň jeho základní zaměření) náleží také správní radě, která je stejně jako statutární ředitel členem statutárního orgánu společnosti s monistickým systémem. Bylo by zvláštní, že o pokyn může valnou hromadu požádat statutární ředitel, kterému náleží „pouze“ prosté obchodní vedení, ale správní rada, která určuje jeho strategické zaměření, by nemohla. Ostatně valná hromada samotná bude mít spíše zájem promlouvat do strategických rozhodnutí, než řešit jednotlivé záležitosti obchodu všedního dne. Domnívám se tak, že z logiky povahy monistického systému a argumentu *a minori ad maius* (když můžeme požádat orgán, kterému náleží pouze prosté obchodní vedení, tak to můžeme učinit i ten, kterému náleží jeho základní zaměření) se ustanovení § 51 odst. 2 ZOK přiměřeně použije i na správní radu, která není statutárním orgánem společnosti. To znamená, že o pokyn do obchodního vedení v rozsahu, který je dotčeným orgánům zákonem svěřen, může požádat statutární ředitel i členové správní rady.¹¹²

Na uvedené bezprostředně navazuje vcelku logická otázka, zdali může statutární ředitel požádat o pokyn do obchodního vedení správní radu. Položená jinými slovy zní totiž vcelku triviálně. Je opravdu nutné, abychom nutili statutárního ředitele obcházet správní radu, která je vrcholným výkonným orgánem společnosti, a jít si pro pokyn až k valné hromadě?

¹¹² I. Štenglová v svém článku argumentuje, že o pokyn do obchodního vedení mohou požádat všichni členové statutárního orgánu a není nezbytné, aby tak musel učinit kolektivní statutární orgán jako celek. Na základě mnou uvedené argumentace, tak tento závěr analogicky vztahují i na správní radu. K argumentaci I. Štenglové viz článek citovaný v poznámce pod čarou 111.

Doslovné znění § 51 odst. 2 ZOK jasně vede k závěru, že o pokyn do obchodního vedení si může požádat jen statutární orgán společnosti, kterým je statutární ředitel, a nikoliv správní rada a že žádost může směřovat jen v řízení valné hromady. S tím, že si může o pokyn valnou hromadu požádat i správní rada, jsem se vypořádal výše. Může však žádost o pokyn statutárního ředitele směřovat ke správní radě? Domnívám, že právní na příkladu ustanovení § 51 odst. 2 ZOK lze krásně ilustrovat mojí názor, že zákon o obchodních korporacích byl konstruován s primárním ohledem na dualistický systém a monistický v něm pohádku působí jako cizorodý a nedotažený prvek. Uvedené ustanovení totiž dle mého názoru vychází z toho, že jediným výkonným orgánem akciové společnosti s dualistickou strukturou je představenstvo. Dozorčí rada jsou svými výhradně kontrolní funkce a do obchodního vedení v zásadě nepromlouvá. Jediným orgánem, který tak do obchodního vedení může promluvit, je valná hromada a skrze ní ultimativně vlastníci celé společnosti.

Problém v monistickém systému je ale v tom, že správní rada, bez ohledu na ustanovení § 456 odst. 2 ZOK, je výkonným orgánem společnosti působící v oblasti obchodního vedení a zároveň zaujímá při správě společnosti stejnou pozici. Navíc, i pokud bychom se přiklonili k restriktivnímu výkladu o rozsahu její působnosti v oblasti obchodního vedení, stále ze zákona platí, že určuje jeho základní zaměření. Dle mého názoru by pak nedávalo smysl, že když může statutárnímu řediteli autoritativně vymezit mantinely, v rámci kterých se má při své činnosti pohybovat, ten by se na ni nemohl obracet s žádostí o pokyn. Členové správní rady jsou také, stejně jako statutární ředitel, vázáni fiduciárními povinnostmi vůči společnosti, takže ani nenastává problém, že by o obchodním vedením rozhodoval někdo, kdo za něj nenesl odpovědnost (což byl jeden z argumentů, pro které valná hromada/akcionáři neměli zasahovat do obchodního vedení). Jsem tedy přesvědčen, že statutární ředitel zcela v souladu se svými povinnostmi vůči společnosti může požádat správní radu o pokyn do obchodního vedení,¹¹³ i když k tomu není výslovný zákonný podklad.

Výše uvedeným stále není problematika zásahů do působnosti v oblasti obchodního vedení zcela vyřešena. Dosavadní závěry se dle mého názoru uplatní bez ohledu na to,

¹¹³ Shodně D. DI, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (2. část)*, op. cit.

jestli se přikloníme k restriktivnímu nebo extenzivnímu výkladu rozsahu působnosti správní rady v oblasti obchodního vedení. Následná úvaha však vychází z výkladu, který svádí působnost správní rady v rozsahu celého obchodního vedení, nikoliv tedy jen jeho základního zaměření. V takovém případě nám vyvstane další otázka. Měla by správní rada zasáhnout do běžného obchodního vedení, aniž by si statutární představitel pokyn vyžádal?

Já osobně jsem přesvědčen, že ano, nebo jsem zastáncem extenzivního výkladu co do rozsahu působnosti správní rady v oblasti obchodního vedení v celém jeho rozsahu. K tomu mne vede několik důvodů. Za prvé to zákonná úprava skrze ustanovení § 460 odst. 2 ZOK umožňuje a nejsem schopen nalézt pádný argument, proč by bylo lepší jít opačnou cestou. Připouštím ale, že zákonná úprava je v tomto ohledu nešťastná, protože není dostatečně návodná. Za druhé vycházím z tradičního chápání monistického systému v zahraničí, který staví na silném centrálním orgánu správy společnosti, jemuž je osoba v pozici obdobné našemu statutárnímu představiteli (tj. takzvaný *Chief Executive Officer*) podřízena. A konečně za třetí mi jde z hlediska právní jistoty praktičtější působnost správní rady v celém rozsahu obchodního vedení přiznat a statutárnímu představiteli jí tak zcela podřídit, než složit hledat nejasnou linii mezi prostým obchodním vedením a jeho základním zaměřením. Měla by tedy správní rada rozhodovat o všech otázkách spadajících do celého rozsahu obchodního vedení, místo tak rozhodnout namísto statutárního představitel nebo ho pověřit vykonáním konkrétního úkolu.

Z mé představy o právu uvedeném uspořádání působnosti mezi oběma orgány nutně neplyne, že by se správní rada měla zabírat dennodenním managementem společnosti. Právě naopak. Stále se bude jednat zejména o strategický orgán dohlížející na řízení společnosti ze strany statutárního představitel. Tím se však nevyklouzáje možnost, že si v situacích, kdy tak uzná za vhodné s ohledem na své fiduciární povinnosti, místo k rozhodnutí atrahovat i záležitosti dílčí.¹¹⁴

4.7.4 Další rovina tzv. zbytkové působnosti

Problematikou hranic obchodního vedení není aplikovatelnost ustanovení § 460 odst. 2 ZOK o zbytkové působnosti správní rady zcela vyerpána, nebo v rámci akciové

¹¹⁴ Shodně J. Lasák in LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit. str. 2172 bod 5.; nebo P. Hampel in B. LOHLÁVEK, Alexander J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 2736 s. ISBN 978-807-3804-510. str. 1938.

spole nosti dochází k ad dalších vnit ních inností, které pod obchodní vedení nespádají. Nap íklad lze uvést oprávn ní svolat valnou hromadu (§ 402 až 404 ZOK), vedení ú etnictví spole nosti (§ 435 odst. 4 ZOK) nebo vypracování zprávy o vztazích mezi propojenými osobami (§ 82 ZOK). O všech t chto oblastech p sobnosti orgán akciové spole nosti rovn ž pojednává druhá ást lánku J. D di e a J. Lasáka o výkladových problémech monistické struktury akciové spole nosti.¹¹⁵

Pro ilustraci nejasných hranic mezi p sobností správní rady a statutárního editel využíji ustanovení § 82 ZOK, které ukládá povinnost statutárnímu orgánu ovládané osoby vypracovat do t í m síc od skon ení ú etního období písemnou zprávu o vztazích mezi ovládající a ovládanou osobou v rámci podnikatelského seskupení. Smysl a ú el zprávy o vztazích nechci na tomto míst rozebírat, ale rád bych se zam íl na skute nost, že uvedená povinnost se vyskytuje v obecné ásti zákona o obchodních korporacích, který ji sv úje statutárnímu orgánu obchodních korporací.

J. D di s J. Lasákem otev eli otázku, jestli výše uvedené platí i pro monistický systém, tedy že zprávu o vztazích má vypracovat statutární editel co by statutární orgánem spole nosti, nebo i v tomto p ípad p evází zvláštní ustanovení § 460 odst. 2 ZOK o zbytkové p sobnosti správní rady. První situace by odpovídala st ízlivému výkladu zákona, kdy zprávu o vztazích v souladu se zákonem vypracuje statutární editel. V takovém p ípad lze skrze odkazující ustanovení § 456 odst. 2 ZOK považovat správní radu za kontrolní orgán, o kterém se zmi uje § 83 ZOK a kterému ukládá povinnost vypracovanou zprávu o vztazích p ezkoumat a spolu se svým stanoviskem o výsledcích p ezkumu informovat nejvyšší orgán spole nosti.

Druhé ešení jde cestou extenzivního výkladu p sobnosti správní rady vycházejícího z § 460 odst. 2 ZOK. Ustanovení § 82 ZOK je nepochybn kompeten ního charakteru, nebo vymezuje okruh inností, které jsou ur ítému orgánu sv eny. V souladu s výše popsanou tezí, že kde se v zákon o obchodních korporacích hovo í o vymezení p sobnosti a nikoliv o postavení len volených orgán spole nosti, p evází zvláštní úprava monistického systému vycházející ze vzájemného výkladu § 460 a § 463 odst. 4

¹¹⁵ D DI , Jan. *Monistický systém ízení akciové spole nosti: Výkladové otazníky (2. ást)*, op. cit. Nad rámec uvedeného lze jako další p íklad uvést i ustanovení § 34 odst. 3 ZOK, který stanovuje, že o výplat podílu na zisku rozhoduje statutární orgán spole nosti.

ZOK, lze dospět k názoru, že i zprávu o vztazích má vypracovat správní rada, nebo se zcela zjevně nejedná o působnost, kterou by zákon svěřoval valné hromadě, v níž je působnost správní rady negativně vymezena. V uvedené situaci by se pak ustanovení § 83 ZOK o působnosti zprávy o vztazích kontrolním orgánem vůbec neuplatnilo.

J. Didiš s J. Lasákem se přiklání k druhému, extenzivnímu výkladu, když píše „[...] otázka, kdo vyhotovuje zprávu o vztazích mezi propojenými osobami, je otázkou působnosti mezi jednotlivými orgány. Proto se podle našeho názoru musí postupovat podle ustanovení § 460 odst. 2 ZOK a dospět tak k závěru, že je to primárně správní rada, která má zajistit vyhotovení této zprávy, a ustanovení § 83 se proto v takovém případě nepoužije.“¹¹⁶ Ke stejnému řešení dospívají i ve vztahu k zajištění řádného vedení účetnictví, které rovněž nepatří do obchodního vedení¹¹⁷ a v dualistickém systému správy je standardně svěřeno představenstvu (§ 435 odst. 4 ZOK). Na základě stejného argumentu shledávají, že zajištění řádného vedení účetnictví společnosti tak rovněž patří na základě ustanovení § 460 odst. 2 ZOK do působnosti správní rady a nikoliv statutárního ředitele.

Citovaní autoři jsou dle mého názoru odvážní, když se přiklání k méně zjevnému, ale za to působivějšímu výkladu pro monistický systém respektující jeho filosofii jednoho silného orgánu odpovědného za řádnou správu a prosperitu společnosti. Je to ale výklad, který může být v kontextu českého práva těžko stravitelný. Obecné vymezení orgánů monistického systému v § 456 odst. 1 ZOK v kombinaci s vymezením zbytkové působnosti správní rady sice dává prostor pro možné vztážené úpravy působnosti představenstva na správní radu a nikoliv statutárního ředitele, ale je otázkou, jestli to samé lze říci i o ustanoveních zákona, která výslovně hovoří o statutárním orgánu, kterým je například výše popsán § 82 ZOK. Vycházejí z logiky citovaných autorů, kde zákon stanoví o působnosti představenstva, můžeme takové ustanovení vztáhnout na základě § 460 odst. 2 ZOK na správní radu. Je logické, že zákon o obchodních korporacích

¹¹⁶ DIDIŠ, Jan. *Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky* (2. část), op. cit.

¹¹⁷ Je nutné zmínit, že otázka zda zajištění řádného vedení účetnictví společnosti ve smyslu § 435 odst. 4 ZOK patří i nepatří do obchodního vedení, nebyla jednoznačně rozřešena. Pro otevřenou povahu institutu obchodního vedení je možné se setkat s oběma názory. J. Didiš například zastává názor, že zajištění řádného vedení účetnictví součástí obchodního vedení není. Příklad rozporných názorů viz CHVALOVÁ, Lucie. *Obchodní vedení*, op. cit., str. 16 – 17.

v úvodních ustanoveních, která jsou aplikovatelná na všechny formy obchodních společností, musí namísto „představenstva“ užití obecnějšího pojmu „statutárního orgánu“. Na základě principu subsidiarity tak i tato obecná ustanovení stanoví o představenství, a tudíž je hypoteticky možné takovou úpravu o představenství vztáhnout na základě výše popsané výkladové logiky práva na správní radu a nikoliv statutárního editela.

4.7.5 Jak je tomu s ustanoveními, která nehovoří o představenství?

Na tomto místě je zřejmé, že možnosti výkladu o představenství správní rady ve vztahu ke statutárnímu editeli i ke společnosti a její správě mohou být velmi široké. Nelze zcela vyloučit, že skrze ustanovení § 460 odst. 2 ZOK se na správní radu přímo aplikují ustanovení vymežující o představenství a dokonce i ta, která ustanovení vymežující o představenství za užití pojmu statutární orgán. Tím by se správní rada efektivně stala nejsilnějším orgánem monisticky spravované akciové společnosti i v rámci zákona o obchodních korporacích, by obecné ustanovení § 456 ZOK v tomto duchu tak na první pohled nevyznívá.

Jak vidno, logickým a zejména úlohou extenzivním výkladem v několika zcela zásadních oblastech rozložení o představenství v monisticky spravované akciové společnosti vlamujeme správní radu do pozice statutárního orgánu, jímž ale není, protože jí stále chybí všeobecné zástupčí oprávnění ve smyslu § 164 odst. 1 OZ. Nicméně dle mého názoru je mu v takovém případě už natolik podobná, že je nutné se zamyslet, jestli s ohledem na úkoly, kterých ustanovení zákona, která mluví na *postavení len statutárního orgánu*, není vhodné rozšířit jejich aplikaci i na členy správní rady. Dovedíme-li, že správní rada má rozhodovat o obchodním vedení v celém jeho rozsahu jakožto i o jiných záležitostech, které jsou tradičně svěřeny statutárnímu orgánu, dáváme jí tím do rukou velkou moc nad spravovanou společností. S širokou o představenství by měla jít v ruku v ruce i široká odpovědnost vycházející z fiduciárních povinností len volených orgánů.

Domnívám se tak, že v případě výše dovozeného extenzivního výkladu by se na členy správní rady měla aplikovat i ustanovení části první hlavy první dílu osmého zákona o obchodních korporacích o vyloučení lena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce (§ 63 ZOK) a o ručení len statutárního orgánu za splnění povinností

obchodní korporace v úpadku (§ 68 ZOK). Oba jmenované instituty doslovně míří na členy statutárního orgánu obchodní korporace a jejich *postavení, nikoliv p sobnost*, nicméně vzhledem k jejich úlohu se domnívám, že je vhodné jejich aplikaci vztáhnout i na členy správní rady se široce koncipovanou p sobností. Pomyslné dveře takového výkladu otevírá ustanovení § 69 odst. 2 ZOK, které stanoví, že „*tento [osmý] díl se použije obdobně i na osobu v obdobném postavení člena statutárního orgánu.*“ Dle komentářové literatury¹¹⁸ citované ustanovení míří zejména na osoby prokuristy, vedoucího oddělného závodu, opatrovníka právnické osoby a též likvidátora, který v případě likvidace společnosti převeze na které funkce statutárního orgánu, aby proces likvidace mohl jít k jeho zdárnému konci. J. Alexander v citovaném komentáři zároveň výslovně uvádí, že ustanovení § 69 odst. 2 ZOK se *nevztáhne* na kontrolní orgány, kterými jsou dozorčí rada a správní rada akciových společností, protože jejich členové nejsou v obdobném postavení členů statutárního orgánu. V tomto bodě je patrná určitá nekonzistentnost například tak rozsáhlým pojetím, jímž je citovaný komentář, a autory jeho jednotlivých částí, kdy jeden preferuje spíše extenzivní výklad p sobnosti správní rady, zatímco jiný ji omezuje na čistě kontrolní orgán. Domnívám se, že v případě přiklonu k výkladu o silném postavení správní rady by se, navzdory citovanému závěru, ustanovení § 69 odst. 2 ZOK mohlo aplikovat i na členy správní rady.

4.8 Shrnutí kapitoly

Slíbil jsem, že se pokusím zodpovědět na otázku, ve kterém orgánu monisticky spravované akciové společnosti leží tíže její správy. Doposud bylo obvyklé, aby stálejší úlohu hrál statutární orgán, kterým je v případě tradičního dualistického systému představenstvo, v němž jsou spojeny všechny tři významné složky p sobnosti, tj. vnější p sobnost charakterizovaná oprávněním jednat za společnost navenek, vnitřní p sobnost spoívající zejména v obchodním vedení společnosti a tzv. zbytková p sobnost. Statutární ředitel, coby statutární orgán v alternativním monistickém systému správy akciové společnosti, takto silným postavením zákonem nadán není, nebo disponuje pouze oprávněním jednat za společnost navenek a částí obchodního vedení, o které se dříve

¹¹⁸ LASÁK, Jan. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*, op. cit., str. 585.

se správní radou. Rozložení sil mezi orgány obou systémů je zásadním způsobem odlišné, a zatímco v českém dualistickém systému není pochyb o nadřazenosti představenstva nad dozorčí radou, v monistickém systému nelze určit jednoznačný závěr.

Otázka o povaze tohoto alternativního systému v zákoně o obchodních korporacích tak zůstává otevřená. Nebude možné ji uspokojivě zodpovědět, dokud nedosáhneme shody, nakolik silnou chceme správní radu konstruovat. Zákonná úprava nám totiž poskytuje značnou šíři možné interpretace od konzervativního výkladu restriktivního charakteru, ve kterém zaujímá správní rada pozici jakési obdoby dozorčí rady, což ale příliš nesedí s její působností v oblasti obchodního vedení, po velmi extenzivní výklad, který ji staví takřka do pozice statutárního orgánu společnosti.

Osobně jsem zastáncem extenzivního výkladu, jenž klade těžiště správy akciové společnosti do rukou silné správní rady, které je statutární editel podřízen. Uvedený výklad není ze zákona na první pohled patrný, což považuji za velký problém, zároveň ale není ani výslovně vyloučený. Je s ním však spojeno značné riziko jeho odmítnutí ze strany konzervativních odborníků a soudní praxe, kteří možná nebudou ochotní přikládat ustanovení o zbytkové působnosti správní rady v § 460 odst. 2 ZOK takovou váhu, jenž jí po vzoru J. D. Diéa a J. Lasáka přikládám i já. S případným zužováním sféry záležitostí, do kterých může správní rada z titulu centrálního orgánu správy promlouvat, se pojí riziko nicotnosti rozhodnutí (plynoucí z § 45 odst. 1 ZOK a § 245 v této druhé OZ), o kterých bude dovozeno, že byla učiněna mimo rámec vymezené působnosti.

Jsem přesvědčen, že za současného právního stavu by nejjednodušším a vnitřně nejistším řešením bylo dovést pro správní radu nejširší možnou působnost a statutárního editele, kterému bude v takovém případě náležet jen obchodní vedení v rozsahu, který si správní rada nepřisvojí, jí zcela podřídit. Zároveň jsem si v domění nedostatku takového přístupu, protože se jím značnou měrou upozorňuje role statutárního editele, se kterým zákon o obchodních korporacích výslovně počítá a vzhledem k povaze českého práva ho nelze ze systému zcela vyloučit. Elegantně bychom se tím však vyhnuli problému se složitým hledáním hranic vnitřní působnosti mezi správní radou a statutárním editelem.

Považuji však za důležité zdůraznit, že ani v takovém případě ovšem nepřiznávám správní radě pozici statutárního orgánu v tom smyslu, že bych pro ni dovozoval oprávnění

zastupovat společnost ve všech záležitostech, neboli všeobecné zástupčí oprávnění ve smyslu § 164 odst. 1 OZ. Na rozdíl od úpravy vnitřní společnosti, která směřuje především k rozložení sil mezi orgány uvnitř korporace, chápou jednoznačné a nesporné vymezení vnitřní společnosti jako *ochranu těch osob* při právním styku s obchodní korporací, která by měla být založena na maximální právní jistotě. Z toho důvodu připomínám, že všeobecné zástupčí oprávnění, coby inherentní znak statutárního orgánu, nelze dovozovat z „pouhého“ ustanovení o zbytkové společnosti. Tedy i v rámci nejširšího možného výkladu společnosti správní rady stále platí, že všeobecným zástupčím oprávněním disponuje výhradně statutární editel, který je jediným, individuálním statutárním orgánem české monisticky spravované akciové společnosti.

Vycházejí z práva uvedeného se domnívám, že v závislosti na zvoleném výkladu lze monistický systém v zákoně o obchodních korporacích považovat za skutečnou alternativu k systému dualistickému a nikoliv za jeho pouhou modifikaci.

5 Závěr

Cílem diplomové práce nebyl detailní rozbor všech aspektů a potíží, které se s úpravou monistického systému akciové společnosti v zákoně o obchodních korporacích pojí. Takovému přístupu by neodpovídal její rozsah ani formát. Mým cílem bylo poskytnout základní vhled do problematiky správy akciových společností a zároveň stručně seznámit s právní kulturou, kde monistický systém správy korporací zastává výsadní postavení. Domnívám se totiž, že aby si člověk mohl na předestěné problémy udělat kvalifikovaný názor, musí se na celou problematiku i její jednotlivosti dívat se znalostí základních koncepcí a otázek, které se se strukturou akciových společností běžně pojí. Zejména jsem chtěl poukázat na koncepční odlišnosti tradičního dualistického a alternativního monistického systému správy akciových společností v zákoně o obchodních korporacích a vysvětlit, proč tato novinka přichází v našem právním řádu jako cizorodý prvek, který přinejmenším nefunguje s právními instituty českého práva obchodních společností.

V současné době už nemá smysl se ptát, zdali bylo nutné alternativní systém správy do českého právního řádu implementovat a zda bychom si nevystačili se zjednodušením dualistického systému například tím, že by za určitých okolností nebylo nutné ustavovat dozorčí radu. Ta ostatně s přijetím předemtné rekodifikace nadále ztratila ze svého významu, když bylo upuštěno od povinné ustanovení kodeterminace. Nicméně jednou přijatý monistický systém už z právního řádu jen tak nezmizí. Je na právní vědci zhostit se úkolu jej definovat a vyjasnit, aby mohl sloužit potřebám podnikatelského života v České republice.

Zároveň není jisté, zda v této práci uvedené závěry budou mít dlouhého života, protože z kuloárních diskuzí se mi doneslo, že je připravována novela zákona o obchodních korporacích, která má mimo jiné ambice významným způsobem modifikovat a vyjasnit pravidla monistického systému. V tomto kontextu se nabízí několik možností, které je možné zhruba shrnout. (1) Statutární představitel bude povinným členem správní rady, (2) statutární představitel bude povinným předsedou správní rady, (3) bude zrušena funkce statutárního představitel s tím, že jediným a zároveň statutárním orgánem monisticky spravované akciové společnosti bude správní rada, která bude moci, uzná-li to za vhodné, jednotlivé oblasti obchodního vedení delegovat na jednotlivé členy. První řešení by v této práci rozebírané problémy s vymezením působnosti řešilo jen částečně, nebo by stále

p etrvávala pot eba ur ení hranice mezi statutárním editel em a správní radou. Druhé ešení v bec nelze doporu it, protože je v rozporu s doporu eními kodex dobré správy akciových spole ností, které vyžadují, aby funkce p edsedy správní rady a nejvyššího výkonného editel e byly odd leny. T etí možnost se mi zdá osobn nejlepš í, protože nejlépe odpovídá povaze monistického systému, ve kterém se ustavuje jediný st žejní orgán správy, který je odpov dný za celkovou prosperitu spole nosti, a nevzniká v ní ešený problém s hranicemi p sobnosti mezi jednotlivými orgány.

Lze uzav ít, že k vyjas n í problém , kterými se tato práce zabývá, bude muset d íve nebo pozd ji dojít, nebo sou asný právní stav i s ohledem na neexistující judikaturu, vyvolává zna nou právní nejistotu. Pokud nechceme, aby eský monistický systém následoval osud alternativních systém v zahrani ních úpravách, které se asto net ší velké oblib , musíme potenciálním zájemc m poskytnout jasná pravidla, jimiž se mohou bez v tších pochybností ídit.

Seznam literatury

Seznam citované literatury byl vytvořen pomocí internetového generátoru citací dostupného z www.citace.com v souladu s normou SN ISO 690.

Česká literatura

B LOHLÁVEK, Alexander J. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, 2013, 2736 s. ISBN 978-807-3804-510.

BODLÁK, František. Monistický systém v České republice a Itálii. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 47 - 58. ISBN 978-80-7478-654-9.

BORKOVEC, Aleš. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, 2013, 232 s. ISBN 978-80-7502-019-2.

CHVALOVÁ, Lucie. *Obchodní vedení*. Praha, 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zp/detail/129838/14730824/>. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí práce Kateřina Eichlerová.

ECH, Petr. Jednání (za) podnikatele / obchodní společnosti po rekonstrukci. *Metodické aktuality*. Praha: Svaz účetních, 2014, 2015(1). ISSN 1211-4138.

DIŠKA, Jan a Vlastimil PIHERA. K teoretické koncepci kapitálových obchodních společností. In: LASÁK, Jan (ed.) a Bohumil HAVEL (ed.). *Kompendium korporativního práva*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 3 - 9. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-018-8.

DIŠKA, Jan a Jan LASÁK. Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (1. část). *Obchodní právní revue*. 2013, 2013(3). ISSN 1803-6554.

DIŠKA, Jan a Jan LASÁK. Monistický systém řízení akciové společnosti: Výkladové otázky (2. část). *Obchodní právní revue*. 2013, 2013(4). ISSN 1803-6554.

DVOŘÁK, Tomáš. Monistický systém vnitřní struktury akciové společnosti. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 33 - 46. ISBN 978-80-7478-654-9.

EICHLEROVÁ, Kateřina. Společné jednání jednatele a prokuristy. *Rekodifikace & praxe*. 2015, 2015(4): 22 - 25. ISSN 1805-6822.

HAVEL, Bohumil. Povinnost poslušnosti jako složka fiduciární obligace: Závaznost pokynů v koncernu? In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 116 - 126. ISBN 978-80-7478-654-9.

HAVEL, Bohumil. A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu. *Obchodní právní revue*. 2013, 2013(6). ISSN 1803-6554.

HAVEL, Bohumil. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou doprovodnou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9.

HAVEL, Bohumil. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřeném tématu správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010, 196 s. ISBN 978-808-7284-117.

LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ŠPÁ, Tomáš DOLEŽIL a kol. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 2814 s. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-537-5.

MALÝ, Milan. Úloha správní rady v systému správy společností. In: HURYCHOVÁ, Klára (ed.) a Daniel BORSÍK (ed.). *Corporate governance: kolektivní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 59 - 66. ISBN 978-80-7478-654-9.

POKORNÁ, Jarmila, Josef HOLEJŠOVSKÝ, Jan LASÁK a Milan PEKÁREK. *Obchodní společnosti a družstva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 414 s. ISBN 978-80-7400-475-9.

RICHTER, Tomáš. *Kuponová privatizace a její vlivy na správu a financování českých akciových společností*. Praha: Univerzita Karlova, 2005, 132 s. ISBN 80-246-1012-4.

ŠTENGLOVÁ, Ivana. Pokyny týkající se obchodního vedení kapitálových obchodních společností. KRÁMÁŘ, Roman (ed.). *Obczan.cz: Komunitní portál o rekodifikaci* [online]. 2014 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <https://www.obczan.cz/clanky/pokyny-tykajici-se-obchodniho-vedeni-kapitalovych-obchodnich-spolecnosti>

ŠTENGLOVÁ, Ivana, Bohumil HAVEL, Filip CILE EK, Petr KUHN a Petr ŠUK. *Zákon o obchodních korporacích: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, 994 s. Velké komentář e. ISBN 978-80-7400-480-3.

Zahrani ní literatura

BEBCHUK, Lucian a Mark ROE. A Theory of Path Dependence in Corporate Governance and Ownership. *The Center for Law and Economic Studies: Working Paper No. 131* [online]. 1999 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=202748>

COASE, Ronald. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937, 4(16): 386 - 405. Dostupné z:

<http://www.colorado.edu/ibs/eb/alston/econ4504/readings/The%20Nature%20of%20the%20Firm%20by%20Coase.pdf>

COFFEE, John. The Future as History: The Prospects for Global Convergence in Corporate Governance and its Implications. *Social Science Research Network* [online]. 1999 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=142833>

DAVIES, Paul L. a Sarah WORTHINGTON. *Principles of Modern Company Law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell, 2012. ISBN 978-041-4022-720.

GHEZZI, Federico a Corrado MALBERTI. The Two-Tier Model and One-Tier Model of Corporate Governance in the Italian Reform of Corporate Law. *European Company and Financial Law Review*. 2008, 5(1): 1 - 47. ISSN 1613-2548. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1111528>

HANSMANN, Henry a KRAAKMAN. *The Essential Role of Organizational Law* [online]. 2000 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=229956>

JENSEN, Michael C. a William H. MECKLING. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics (JFE)*. 1976, 3(4): 305 - 360. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=94043>

JUNGMANN, Carsten. The Effectiveness of Corporate Governance in One-Tier or Two-Tier Board Systems: Evidence from the UK and Germany. *European Company and*

Financial Review [online]. 2006, 2006(4): 426 - 474 [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=981407>

KRAAKMAN, Reinier, John ARMOUR, Paul DAVIES, Luca ENRIQUES, Henry HANSMANN, Gerard HERTING, Klaus HOPT, Hideki KANDA a Edward ROCK. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-956584-9.

KURAN, Timur. *The Islamic Commercial Crisis: Institutional Roots of Economic Underdevelopment in the Middle East* [online]. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=276377>

MICKLETHWAIT, John a Adrian WOOLDRIDGE. *The Company: A Short History of a Revolutionary Idea*. New York: Modern Library, 2003. Kindle edition. ASIN: B004SOVAL2

SKEEL, David. *Icarus in the boardroom: The Fundamental Flaws in Corporate America and Where They Came from*. New York: Oxford University Press, 2005. ISBN 978-019-5310-177.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 128/2008 Sb., o podmínkách obchodních společností a družstev

Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 7. 2003, spisová značka 4 Afs 24/2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 9. 10. 2008, spisová značka 25 Cdo 2940/2008.

Ostatní dokumenty

The UK Corporate Governance Code 2014. Published by Financial Reporting Council. Available on-line [cit. 2015-06-01]: <https://www.frc.org.uk/Our-Work/Codes-Standards/Corporate-governance/UK-Corporate-Governance-Code.aspx>

Kodex správy a řízení společností (červen 2004) vydaný Komisí pro cenné papíry. Dostupný on-line [cit. 2015-06-01]: <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-byvaleho-fnm/sprava-majetku/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-corpor/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-zaloze-14620>

Seznam zkratek

OZ zákon . 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZOK zákon . 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

ObchZ zákon . 513/1991 Sb., obchodní zákoník

ZoSE zákon . 627/2004 Sb., o evropské společnosti

CA Companies Act 2006 (Velká Británie)

Abstrakt

Monistická organizační struktura české akciové společnosti po rekonstrukci soukromého práva

Tradiční byl jediným možným modelem struktury vnitřních orgánů pro tuzemské akciové společnosti systém dualistický, postavený na striktním rozdělení řídicích a kontrolních funkcí mezi dva odlišné orgány. S účinností od 1. ledna 2014 zakotvil nový zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) alternativu v podobě monistického systému správy i pro národní akciové společnosti. Zákon tak akcionářům umožnil zvolit si mezi oběma možnými systémy ten, který bude lépe vyhovovat potřebám jejich podnikání. To je samo o sobě chválné počin. Nicméně nedokonalost, se kterou byla implementace monistického systému do českého práva provedena, vede k celé řadě závažných interpretačních úskalí, která mohou tento model uinit z praktického hlediska nepřijatelným. Nejasná totiž zůstává otázka rozložení povinností mezi povinně zřízenou správní radou a statutárním ředitelem.

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je snaha vyjasnit hranice povinností, které zákon svěřuje správní radě a statutárnímu řediteli monisticky spravované akciové společnosti. Jelikož ale máme v České republice s tímto modelem správy malé zkušenosti, nahlédl jsem pro inspiraci do zahraniční literatury. Jako referenční východisko jsem si vybral anglické právo obchodních společností, jež je světově známé pro svůj monistický systém správy. To mi pomohlo pochopit některé základní atributy, které se s monistickým systémem tradičně pojí.

V úvodu práce jsem se pokusil zasadit nauku o dobré správě akciových společností (*corporate governance*) do širšího kontextu nauky o obchodních společnostech. Následně jsem stručně popsal specifika anglické úpravy monistického systému s ohledem na správní radu, což mi pomohlo ilustrovat, proč hledám řešení správy monisticky spravované akciové společnosti ve správní radě se široce koncipovanou povinností i v rámci zákona o obchodních korporacích.

Ve čtvrté, šesté kapitole se detailně zabývám výše zmíněným problémem nejasných hranic povinností mezi správní radou a statutárním ředitelem. V návaznosti na popis role, kterou má správní rada na rozdíl od představenstva a dozorčí rady v tradičním

dualistickém systému zastávat, se pokouším zodpovědět otázku o právé povaze monistického systému v zákoně o obchodních korporacích.

Naneštěstí díky značné interpretační šířce, kterou zákonná úprava umožňuje, není v současné době možné dospět k jedinému konečnému řešení právní otázky o právé povaze monistického systému v České republice. Vzhledem k výše uvedenému by předkládaná diplomová práce měla sloužit především jako příspěvek do právní probíhající diskuze o konceptech soudobé, domácí regulace kapitálových obchodních společností.

Abstract

Monistic organizational structure of a Czech joint-stock company after recodification of private law

Traditionally, the only board structure available for national joint-stock companies under the laws of the Czech Republic was two-tier model based on strict division of corporate governance functions between two separate boards. With the effect as of January 1st 2014, new Business Corporations Act no. 90/2012 Coll. (“Act”) has introduced alternative statutory framework for one-tier board structure for joint-stock companies which have its seat in the Czech Republic and thus are governed by the Czech laws. The Act made it possible for shareholders to choose between both models of board structures as what they deemed would fit best the purpose of their business. In this narrow sense the addition may have been looked at as praiseworthy. However the imperfect implementation of one-tier model of corporate governance into Czech law has raised serious interpretational issues which may effectively render this model unacceptable for adoption because the division of powers between the board of directors and general manager remains unclear.

The main purpose of my thesis is to address this issue by clarifying the scope of powers which are vested by the law in the board of directors and general manager of the joint-stock company which opts for one-tier board structure. Since there is little experience with this model of corporate governance in the Czech Republic I had to search for inspiration in foreign literature. I chose English company law as reference point for my observations. It helped me to understand some basic elements of one-tier board structure for which England is world-renowned.

Thus first part of the thesis is focused on short description of doctrinal development in area of company law because it helps to put the field of corporate governance in the broader perspective of companies’ regulation. This is followed by brief description of the nature of British company law mainly in regard to board of directors which illustrates why I put such an emphasis on interpretation of strong position of the board and its wide powers under the Act.

The chapter number four is the core of the thesis where I deal with aforementioned issue of division of powers between the board of directors and general manager in

particular. By providing the description of the role which board of directors, as opposed to management board and supervisory board in traditional two-tier model, should perform, I try to answer the question of the true nature of the one-tier model as adopted by the Act.

Unfortunately, since the range of potential interpretation of relevant provisions of the Act is really wide, it is not possible to arrive at final conclusion regarding the nature of one-tier model of corporate governance in the Czech Republic. In this sense the thesis should be viewed as contribution to ongoing discussion on concepts of modern domestic regulation of corporations.

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Monistic organizational structure of a Czech joint-stock company after recodification of private law.

Seznam klíčových slov

Správa akciových společností, monistický systém, správní rada, statutární orgán, statutární orgán, vymezení působnosti, obchodní vedení.

List of key words

Corporate governance, one-tier board structure, board of directors, general manager, statutory body, division of powers, business management.